

Mou-te per la igualtat
És de justícia

mueveteporlaigualdad.org

Copyright © InteRed.

Anàlisi de gènere en l'ajuda oficial al desenvolupament

Promoció de la participació política
i el lideratge de les dones
Valoració i coresponsabilitat
en l'economia de la cura

Informe

Octubre de 2008

Cofinançiat per:

Publicat l'octubre de 2008 per la campanya *Mou-te per la Igualtat. És de justícia*

Integrada per Ajuda en Acció, Entrecultures i InteRed

El contingut d'aquest informe s'ha elaborat en base a la investigació i el treball fets per **Ana Lydia Fernández-Layos Fernández** i **M^a del Mar Correa García**, excepte el capítol 8, Cas pràctic: El moviment de dones a l'Equador, que s'ha elaborat sobre el treball fet per **Rosa Jordán** i **Susana Balarezo**, de l'Estudio Jordán y Asociados.

Les següents persones han col·laborat també en aquest informe amb comentaris i aportacions.

Coordinació de la campanya *Mou-te per la Igualtat. És de justícia*: Silvia Altolaquirre.

Ajuda en Acció: Alberto Casado Valera, Cristina Herrera Sánchez, Esther Pino Jiménez i Pilar Lara Ruiz-Granados

Entrecultures: Irene Ortega Guerrero i Sofía Duyos Álvarez-Arenas

InteRed: María del Mar Palacios Córdoba.

Foto de portada: Copyright©InteRed

Índex

Resum executiu	3
1. Introducció	5
2. Plataforma d'Acció de Beijing	9
3. Context general de l'AOD: De les bones intencions al marc normatiu regulador	21
4. Teoria de la igualtat de gènere a l'AOD espanyola	27
4.1 Llei d'Igualtat d'oportunitats entre homes i dones.	29
4.2 Pla Estratègic d'Igualtat.	31
4.3 Estratègia de Gènere en Desenvolupament.	31
4.4 Pla Director de Cooperació Espanyola.	35
4.5 Pla Anual de Cooperació Internacional. PACI 2008	36
5. Pràctica de la igualtat de gènere a l'AOD espanyola	39
6. La necessitat d'informació detallada	45
7. Nous espais d'incidència	49
8. Cas d'Estudi: El moviment de dones a l'Equador	55
9. Cap a la construcció d'una agenda política des de la societat civil. Preocupacions i propostes	65
Annexes: Fonts	73
Glossari de termes i sigles	74

Resum executiu

L'informe Anàlisi de Gènere a l'Ajuda Oficial al Desenvolupament s'emmarca dins de la campanya *Mou-te per la igualtat. És de justícia*, impulsada per Ajuda en Acció, Entrecultures i InteRed, el principal objectiu de la qual és reivindicar la necessitat del compliment dels acords internacionals signats pels nostres governs, centrant-se en el compliment dels acords de la Plataforma de Beijing i els ODM, a més de fer visible la situació de les dones i la seva lluita per fer valdre els seus drets.

Si volem lluitar contra les causes estructurals de la pobresa, hem de prestar més atenció a dones i nenes, ja que constitueixen el 70% de la població que es troba sota el llindar de la pobresa. Aquesta situació de discriminació va en detriment dels seus drets i els limita l'autonomia, a l'hora que els resta oportunitats per sortir de la pobresa i fa palès que per a assolir un desenvolupament sostenible cal treballar per la igualtat de gènere.

La campanya sorgeix de la constatació de la interdependència entre allò que ocorre als països del nord i als països del sud. Les intervencions a diferents països, les polítiques que regeixen la cooperació espanyola, la pròpia lluita per la igualtat de gènere dins de les nostres fronteres, influeixen en l'apoderament de les dones i l'eliminació de desigualtats en els països amb els quals col·laborarem.

Aquest informe és un pas més en un procés de transformació que la campanya *Mou-te per la igualtat. És de justícia*, pretén col·laborar a que succeeixi. Es tracta d'un anàlisi de context i forma part d'un procés de construcció d'una agenda d'incidència conjunta per moviments de dones d'Espanya i Amèrica Llatina. Sorgeix de reunions amb diferents actors del moviment feminista, que posen de manifest la necessitat d'incidir de manera especial en dos temes crucials per a l'eliminació de desigualtats: la valorització i coresponsabilitat d'homes i dones, pública i privada en l'economia de la cura i la promoció del lideratge i la participació política de les dones.

L'informe comença amb un breu anàlisi de la Plataforma d'Acció de Beijing, base de les reivindicacions principals del moviment feminista i marc d'acció d'aquesta campanya.

A continuació, fa una descripció de la incorporació de la igualtat de gènere a l'Ajuda Oficial al Desenvolupament, des dels inicis als anys noranta amb programes específics com Dona i Desenvolupament, a la seva incorporació com a prioritat transversal a tota l'AOD, com a mínim a través d'una àmplia documentació teòrica.

Sobre aquest extens marc normatiu i regulador que ara com ara té l'AOD espanyola en matèria d'Igualtat de Gènere tracta el següent capítol, que analitza des d'instruments més generals com la Llei d'Igualtat d'Oportunitats entre Homes i Dones de 2007 o el Pla Estratègic d'Igualtat del mateix any, a documents més específics de la cooperació al desenvolupament com a Estratègia de Gènere en Desenvolupament o els Plans Directores i Anuals de Cooperació. En tots ells s'analitzen les aportacions que poden suposar per la igualtat de gènere als països en vies de desenvolupament.

El següent capítol s'acosta a la pràctica de la promoció de la igualtat de gènere. Malgrat que els avanços produïts en els últims anys donen lloc a l'optimisme, encara és molt el camí que queda per recórrer per a l'efectiva incorporació de l'eliminació de desigualtats entre dones i homes a l'AOD espanyola. Començant per la construcció d'eines que facin visibles

tant els obstacles a superar, com les accions realitzades, amb indicadors i investigacions específiques, fins arribar a una dotació pressupostària adequada, la decidida aposta política que sens dubte està suposant importants avanços, necessita encara un recorregut més llarg que ens permeti valorar la seva implantació real.

El govern espanyol està fent de la igualtat de gènere una de les seves prioritats polítiques i aspira a esdevenir un referent en aquesta matèria a nivell internacional. Aquesta pretensió l'està empenyent a crear nous espais d'incidència que han de ser aprofitats per impulsar processos d'apoderament de les dones als fòrums internacionals i als països amb els quals coopera Espanya. L'informe es deté en la Xarxa de Dones per un Món Millor i a les Cimeres Iberoamericanes com llocs a través dels quals es pot incidir en accions encaminades a la igualtat entre dones i homes.

Una bona manera d'apropar-nos a la realitat i poder valorar la importància del compliment dels tractats internacionals i la transversalització de la perspectiva de gènere a les polítiques de cooperació, és l'anàlisi d'un estudi de cas. Per a aquest informe hem pres com a referència la situació del moviment de dones equatorià i els seus avanços al llarg de les últimes dècades, prestant especial atenció als dos temes de la campanya: l'economia de la cura i la participació política de les dones.

El darrer capítol es diu *Cap a la construcció d'una agenda política des de la societat civil* i assenyala una sèrie de preocupacions -que no pretenen ser conclusions- que puguin servir com a punts de partida per continuar un procés de reflexió i elaboració de propostes que ens permetin avançar cap a la construcció d'una agenda política des de la societat civil.

Copyright © Iciar de la Peña. Ayuda en Acción.

1. Introducció

Aquest informe s'emmarca dins de la campanya *Mou-te per la igualtat. És de justícia*, impulsada per Ajuda en Acció, Entrecultures i InteRed, el principal objectiu de la qual és reivindicar la necessitat del compliment dels acords internacionals signats pels nostres governs, centrant-se en el compliment dels acords de la Plataforma de Beijing i els ODM, a més de fer visible la situació de les dones i la seva lluita per fer valdre els seus drets.

Hi ha diferents motius que ens han portat a embarcar-nos en aquest repte. Un d'ells és la certesa que si volem lluitar contra les causes estructurals de la pobresa, hem de parar més atenció a dones i nenes, ja que constitueixen el 70% de la població que viu sota el llindar de la pobresa.

Per altra banda, som conscients de la interdependència entre allò que passa als països del nord i als països del sud, i del nostre paper en aquesta relació a través de les intervencions que realitzem amb la posada en funcionament de projectes de cooperació a diferents països i amb les polítiques que regeixen la cooperació espanyola.

A més, creiem que és imprescindible implicar els nostres governs en la consecució d'aquests objectius, més i tot, tenint en compte l'existència d'acords internacionals que han signat pels quals es comprometen a complir aquests mateixos objectius. L'incompliment dels esmentats acords, com la **Plataforma de Beijing**, posa de manifest com som de lluny d'aconseguir la igualtat de gènere al món i la necessitat de comptar amb una ciutadania implicada i sensibilitzada que pugui exigir als seus representants el compliment dels mateixos.

A través de la Campanya *Mou-te per la Igualtat. És de justícia*, totes tres organitzacions reconeixem la necessitat d'implicar els nostres governs per que assumeixin la seva responsabilitat en el compliment dels acords signats, promoure la igualtat en tots els àmbits, garantir l'exercici dels drets humans de les dones i fer visibles les seves aportacions polítiques, econòmiques i socials.

Amb aquest informe pretenem oferir un anàlisi del moment en que es troba la promoció de la igualtat de gènere en la cooperació espanyola pel desenvolupament, parant especial atenció a dos temes considerats prioritaris des de la campanya:

- Valorar l'economia de la cura i la coresponsabilitat d'homes i dones, pública i privada d'aquesta activitat.
- Promoció del lideratge i de la participació política de les dones.

Copyright © Iciar de la Peña. Ayuda en Acción.

2

Plataforma d'Acció de Beijing

2. Plataforma d'Acció de Beijing

"La igualtat entre homes i dones és una qüestió de Drets Humans i constitueix una condició per la consecució de la justícia social, a més de ser un requisit previ necessari i fonamental per la Igualtat, el Desenvolupament i la Pau".¹

La Plataforma d'Acció de Beijing és el resultat concret de la declaració sorgida de la IV Conferència Mundial sobre la Dona que es va celebrar a la capital de la República Popular de la Xina entre el 4 i el 15 de setembre de 1995. Representa el document més important i complet produït per una conferència de Nacions Unides relatiu als drets de les dones.

Aquesta visió de defensa i promoció dels drets de les dones és la que fa que aquest document sigui tant important. Igualment, el documento aporta estratègies d'acció determinades a dotze àmbits o esferes per a que els governs actuïn en conseqüència. Un dels principals objectius de la campanya Mou-te per la Igualtat. És de justícia és instar al govern espanyol a que compleixi i promogui el compliment d'aquesta declaració.

Por això, aquest informe i la pròpia campanya emmarquen les seves propostes dins dels Objectius de la Plataforma d'Acció de Beijing en general, i de la participació política i el lideratge de les dones i la valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura, en particular. Tenint en compte que a través de la consulta i la feina amb xarxes de dones del sud es van considerar aquests dos temes com a prioritaris per poder aconseguir la igualtat real entre homes i dones².

El procés de la Plataforma d'Acció de Beijing

La Plataforma d'Acció no surt de l'aire, ja que recull i incorpora el que ja es va aconseguir en anteriors cimeres, conferències i tractats. És, doncs, part d'un llarg procés en el que, sobretot, moltes dones i organitzacions de dones, s'han involucrat des de fa molts anys. No només incorpora els treballs de la I, II y III Conferències Mundials, celebrades a Ciutat de Mèxic (Mèxic) el 1975, Copenhaguen (Dinamarca) el 1980 i Nairobi (Kènia) el 1985 respectivament, sinó que recull elements de la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948, la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona de 1979, la Declaració de Viena de la Conferència Mundial de Drets Humans de 1993 o la Conferència d'El Cairo sobre Població i Desenvolupament de 1994.

El que té de més important la Plataforma d'Acció de Beijing és que el document aborda de forma concreta les estratègies que els diferents governs del món han de seguir per arribar a aconseguir una igualtat real en l'accés i l'exercici dels drets entre homes i dones, agrupant-les en dotze àmbits o esferes d'atenció especial.

---

¹ Primer punt a la Declaració d' Objectius de la Plataforma per l'Acció. IV Conferència Mundial de les Dones de 1995. Edició a càrrec de l'Institut de la Mujer, Madrid, 1996.

² Els dos temes clau de la campanya "economía de la cura" i "participació política de les dones" van ser identificats a les trobades celebrades el 2006 i 2007 a Santa Cruz (Bolívia), El Salvador (San Salvador) i Puebla (Mèxic) amb xarxes de dones d'Amèrica Llatina, on es va comptar amb la participació entre altres organitzacions de REMTE, Colectivo Cabildeo, Tacif, Fai Sonora, Anamuri, CEPAL, Red de Comercio Justo, CLADEM, REPEM, etc. Aquestes trobades van tenir lloc com a part de l'agenda d'incidència comú amb organitzacions del sud.

- A. **Les dones i la pobresa.** Reconeixent la càrrega de pobresa persistent i creixent que afecta les dones.
- B. **Educació i capacitat de les dones.** Assumint les disparitats, insuficiències i desigualtats d'accés a les que s'enfronten les dones respecte als homes en matèria d'educació i capacitat.
- C. **Les dones i la salut.** Disparitats i insuficiències i desigualtat d'accés en matèria d'atenció sanitària i serveis connexes.
- D. **Violència contra les dones.** Reconeixent l'abast enorme d'aquest problema que pateixen les dones per raó de gènere i que té com a possible resultat un dany físic, sexual o psicològic.
- E. **Les dones i els conflictes armats.** Que fa referència a les conseqüències dels conflictes armats i d'altres tipus entre les dones, incloses les que viuen sota l'ocupació estrangera.
- F. **Les dones i l'economia.** Que fa visible la desigualtat en les estructures i polítiques econòmiques, en totes les activitats productives i en l'accés als recursos, com poden ser la propietat de la terra o l'herència, posant èmfasi en la manca d'harmonització de les responsabilitats laborals i familiars, i la nul·la visibilitat d'aquestes darreres, gairebé sempre assumides per les dones.
- G. **Desigualtat entre homes i dones en l'exercici del poder i en la presa de decisions a qualsevol nivell.** Que influeix directament en l'elaboració de polítiques i lleis que tinguin en compte la realitat de desigualtat entre homes i dones, a més de la desigualtat a l'hora d'expressar-se o decidir dins de l'àmbit privat.
- H. **Mecanismes institucionals per l'avenç de les dones.** Manca de mecanismes suficients a tots els nivells per promoure l'avenç de les dones.
- I. **Els drets humans de les dones.** Falta de respecte i promoció i protecció insuficients dels drets de les dones.
- J. **Les dones i els mitjans de difusió.** Que posen sobre la taula els estereotips sobre les dones i la desigualtat en el seu accés i participació en la comunicació, en especial en els mitjans de difusió.
- K. **Les dones i el medi ambient.** Desigualtats basades en el gènere en la gestió dels recursos naturals i la protecció del medi ambient.
- L. **Les nenes.** Persistència de la discriminació contra les nenes i violació dels seus drets.

Després de tretze anys, la Plataforma d'Acció de Beijing segueix sent un referent que cal recordar als governs, ja que, malgrat que en alguns casos hi ha hagut avenços durant aquest anys, la realitat segueix molt allunyada de la igualtat.

Sense anar més enllà, en les revisions posteriors per avaluar els avenços respecte a allò que s'havia compromès el 1995, les organitzacions de dones han hagut de lluitar per què el text de la Plataforma d'Acció de Beijing no es rebaixés en la seva ambició, que no és una altra que la justícia.

El 2000 es va celebrar una sessió extraordinària de l'Assemblea General de Nacions Unides amb el títol *Dona 2000: Igualtat entre els gèneres, desenvolupament i pau pel segle XXI*, coneguda abreujadament com a **Beijing+5**. En aquesta reunió es va ratificar la Plataforma d'Acció de Beijing, amb molt d'esforç, i una pila d'organitzacions de dones i d'ONG en van criticar l'escàs avenç en el respecte als drets humans bàsics, com el dret a una vida sense violència, a la salut plena, a l'educació, a més de l'impacte negatiu de la mundialització de l'economia que estava exacerbant la tendència a la feminització de la pobresa. Hi va haver temes que van quedar en suspens, com els més delicats que feien referència a la violència contra les dones (ablació genital o els anomenats crims d'honor), la definició de la diversitat de les dones, llurs drets sexuals i reproductius, l'avortament i la discriminació per orientació sexual. Beijing+5 fou considerat per bona part del moviment activista com un document de consens per cobrir l'expedient.

Beijing+10, el 2005, la 49ª Sessió de la Comissió per a la Condició Jurídica i Social de la Dona es va reunir a la seu de l'ONU a Nova York per portar a terme la darrera revisió i avaluació de la dècada d'existència de la Plataforma d'Acció de Beijing. En aquesta sessió es va acabar signant una declaració que ratificava els compromisos de la Plataforma per a l'Acció i aprovant deu resolucions que feien referència a temes com l'especial problemàtica del VIH i la sida en dones i infants; la situació de les dones en les emergències i desastres; les dones indígenes o l'avenç econòmic de les dones.

El 2010 es tornarà a revisar el compliment de la Plataforma d'Acció de Beijing, els compromisos de la qual segueixen vigents per la gran majoria d'organitzacions de dones, ONG i altres actors socials. Avui, quan ja han passat més de deu anys, no hi ha cap país al món on les dones tinguin els mateixos drets i oportunitats que els homes i les avaluacions fetes sobre el compliment dels compromisos internacionals subscrits a Beijing, conclouen que *"a totes les regions del món hi ha moltes dones que estan realment pitjor ara del que estaven deu anys enrere"*³.

Priorització de la participació política i el lideratge de les dones i la valoració de l'economia de la cura

Ens podem preguntar quins són els obstacles que impedeixen l'avenç en les esferes de la Plataforma d'Acció de Beijing i veure quins d'ells són comuns en tots els àmbits. Des de la nostra experiència de treball ens agradaria destacar-ne uns quants:

- Valors culturals, normes, pràctiques socials i creences religioses que resten valor a les contribucions i la feina de les dones.
- El poc valor de les dones a l'hora de prendre decisions, tant a l'àmbit privat com al públic en la formulació de polítiques.

---

³ "Beijing Traïda", Informe WEDO Beijing +10. www.wedo.org

- La mundialització de l'economia que, entre avantatges i inconvenients, les dones són les que han estat més perjudicades (en alguns casos, l'accés a una feina remunerada no els ha suposat cap descàrrega de la seva feina a l'àmbit privat).
- La falta de dades detallades per sexes, que amaga la realitat de les dones.
- La violència contra les dones a l'àmbit privat (llar) i al públic (escoles, centres de treball...).
- Però, sobretot, la manca de la necessària voluntat política per a l'adopció de mesures que produeixin canvis a llarg termini.

Aquests obstacles reflecteixen les desigualtats i la discriminació de gènere existents que estan vulnerant en bona part els drets humans de les dones i limitant la seva autonomia i opcions de vida. La Plataforma d'Acció de Beijing els assenyala dotze esferes que marquen la direcció cap on han d'anar les polítiques governamentals per aconseguir la igualtat; dotze són els àmbits de treball que cal abordar per arribar a l'objectiu final, però des de la campanya Mou-te per la igualtat. És de justícia volem parar especial atenció a dos aspectes que tenen especial importància en els àmbits en els que treballen les nostres organitzacions:

- La participació política i el lideratge de les dones.
- La valoració de l'economia de la cura.

Aquests temes sorgeixen de la nostra experiència de treball i de les aportacions i conclusions extretes a trobades i reunions amb dones d'organitzacions de base i xarxes d'organitzacions de dones amb les que col·laborem. Són temes que venen de les experiències de feina de les dones al Sud i que elles identifiquen com a claus per aconseguir la igualtat de gènere efectiva.

Participació política i lideratge, per què abordar aquest tema?

Els darrers deu anys, la participació de les dones a la política d'àmbit local, tant rural com urbà, ha augmentat, però més lentament als governs centrals. No obstant, els avenços aconseguits segueixen sent excepcions i desiguals, i la participació política de les dones segueix sent molt minoritària.

Les parlamentàries no arriben a la meitat a cap de les càmeres legislatives nacionals. A escala mundial, les dones ocupen només un 16% dels escons a parlaments nacionals, i només hi ha 19 països que hagin complert l'objectiu del 30% establert per les Nacions Unides (FNUAP, 2005)⁴.

Encara hi ha alguns estats al món on les dones no tenen dret a vot i, per tant, tampoc no poden participar a la vida política com a diputades o als governs. Les dones cap d'estat, a finals del 2005, només eren un 5% a nivell mundial. No n'hi ha cap que dirigeixi un sistema dictatorial i totes han estat elegides democràticament. L'absència de dones a les esferes de decisió i lideratge és un indicador clau i visible de la desigualtat de gènere que encara preval.

⁴ Actualment el país del món amb major proporció de dones al seu Parlament, per sobre de Suècia, és Rwanda (PNUD, 2005).

Els sistemes mundials mantenen i reproduïxen legislacions, mecanismes i pràctiques discriminatòries que impedeixen la plena participació i lideratge de les dones en condicions d'igualtat en relació amb els homes.

Les dones estan infrarepresentades a la majoria de nivells d'influència i presa de decisions dels àmbits internacionals, nacionals, locals i comunitaris.

Un dels compromisos assumits pels governs que van subscriure la Plataforma d'Acció de Beijing el 1995 és promoure, donar continuïtat i avaluar els avenços respecte a la presència, participació i representació de les dones en relació als homes en tots els espais i nivells de presa de decisions, tant a l'àmbit governamental com el no governamental. La participació de les dones en els processos de presa de decisions és clau per trencar el cicle de la discriminació, l'exclusió i la pobresa en que viuen. Cal que les dones puguin parlar amb veu pròpia, participar activament en els processos de presa de decisions que afecten les seves vides, a més que se sentin representades i al mateix temps representin les seves poblacions. Per això és necessari, no només trencar les barreres que impedeixen la seva plena participació en els processos de presa de decisions, sinó també posar en dubte i cercar alternatives a aquests modes i estils de participació.

Cal que s'enforteixin les seves capacitats, que existeixin lleis i mecanismes institucionals que garanteixin la seva plena participació en condicions d'igualtat i que augmenti llur autoestima, a fi que se sentin legitimades i recolzades per ocupar posicions de lideratge i puguin lluitar i reivindicar llurs drets. A més, cal l'aprovació de lleis sensibles al gènere i la conscienciació i sensibilització dels homes per afavorir o, com a mínim, no entorpir o impedir aquest procés.

La participació política i lideratge de les dones és clau per promoure l'igualtat de gènere de fet; garantir el ple exercici dels drets humans de les dones i les nenes; afavorir la governabilitat i la consolidació democràtica; promoure la integració social dels col·lectius més vulnerables i exclosos; i incidir en el compliment dels principals acords i compromisos locals, nacionals i internacionals al voltant d'aquesta temàtica.

L'economia de la cura, per què abordar aquesta temàtica?

L'economia de la cura⁵ representa l'espai d'activitats, béns i serveis, tant materials com socials, necessaris per la reproducció i el manteniment de la vida de les persones; alimentació, sanitat, afecte, educació i vida en un hàbitat propici.

La cura és, a més, un concepte que vincula l'esfera de la intimitat, la casa i la família, amb l'Estat, els serveis públics, els règims de benestar i, finalment, la ciutadania.

Una fotografia de la situació econòmica de les dones al món ens donaria la següent visió: per un costat, dones sense dret a la propietat privada, sense dret a l'herència, sense accés a serveis financers ni a les mateixes oportunitats que els homes per accedir a l'àmbit laboral, treballant més hores que ells, fins i tot fent dobles i triples

---

⁵ coneguda també com a economia reproductiva.

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones

Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

jornades, i guanyant menys per fer la mateixa feina; comptant a més que les feines que tradicionalment fan les dones són invisibles, no són remunerades i tenen una valoració negativa, tant socialment com econòmica, a més d'una repercussió molt minsa a les esferes on es prenen les decisions polítiques i econòmiques més importants per tothom.

Malgrat aquesta absència de reconeixement, les dones a tots els països del món, i molt especialment als països del sud, són elements clau en matèria de seguretat alimentària i econòmica, en seguretat física, en salut, educació i en la cura de les persones dependents a les seves comunitats.

Alguns exemples i contradiccions:

La seguretat alimentària està principalment fonamentada per la feina de les dones i, als països del sud, les camperoles produeixen entre el 60% i el 80% dels aliments.	Malgrat que moltes acostumen a patir restriccions sobre els drets a la propietat, l'ús i l'herència de la terra.
	Als països del nord, les dones són menys d'un terç dels propietaris de terres i reben menys del 10% dels préstecs reservats a petites explotacions.
	Només tenen accés a l'1% del total del crèdit mundial destinat al sector agrícola (FNUAP, 2005).
Milions de dones fan jornades triples, amb feines productives, reproductives i comunitàries.	Però no participen activament en els processos de presa de decisions i aquesta sobrecàrrega els impedeix tenir temps i accedir a oportunitats de capacitació i millorar la seva qualitat de vida.
	Entre 1/5 i 1/3 de totes les llars estan encapçalades per una dona, i el nombre de dones cap de família augmenta progressivament a l'Àfrica i a Amèrica Llatina ⁶ .
	Les dones predominen en les àrees de treball de l'economia informal ⁷ , que habitualment produeix menors beneficis econòmics, amb escassa reglamentació i menor protecció i seguretat.
	Les dones tenen més dificultats que els homes en accedir a oportunitats econòmiques i a la feina remunerada.
Si bé els components fonamentals d'una economia, la producció i la reproducció, deriven totes dues de l'esforç humà, treballen amb els recursos de la natura.	En canvi, són els homes qui controlen majoritàriament la producció i els beneficis derivats del treball. Es valora i es fa visible el treball productiu corresponent a l'esfera pública.
	El treball de cura, domèstic o reproductiu, no es comptabilitza als pressupostos o a l'economia denominada formal.
	Les dones segueixen treballant més hores per menys diners a tots els sectors i en pitjors llocs de treball que els homes a tot el món ⁸ .
	Bona part de la feina de les dones no és remunerada, està mal pagada, infravalorada i és invisible.

La realitat és que, en termes globals, les dones constitueixen més de la meitat de la població mundial, reben una desena part dels ingressos mundials i posseeixen menys d'una centèsima part de la propietat mundial.

⁶ FNUAP. Informe d'estat de la població mundial 2005.

⁷ Segons FNUAP, les dones constitueixen aproximadament dues tercers parts dels "empresaris" que treballen per compte propi al sector informal. En ocasions, les feines que fan són extensions de les feines casolanes i de cura considerades "de dones".

⁸ Segons l'OIT perceben una mitjana de 3/4 parts menys del salari que reben els homes

Alguns dels obstacles relacionats amb els dos temes anteriors i el paper de la cooperació

És difícil parlar de factors concrets, més aviat cal parlar de combinacions de factors que interactuen entre ells per posar més obstacles al ple exercici dels seus drets a les dones, tant en l'esfera pública como en la privada. Una petita mostra d'aquests és la següent:

- La divisió sexual del treball i els rols i estereotips de gènere que es justifiquen sota premisses de diferències biològiques entre homes i dones.
- Sobrecàrrega de treball: triple rol i jornada de les dones,
- Desigualtat d'oportunitats entre homes i dones.
- Legislació, mecanismes i estructures institucionals discriminatòries.
- Pràctiques i condicionaments socials discriminatoris tant en àmbits públics com privats.
- Mecanismes institucionals insuficients per a la promoció de la igualtat en el sector econòmic, que afavoreixin una distribució equitativa de les responsabilitats i càrregues.
- Insuficient suport governamental, ja que l'Estat sovint responsabilitza directament les dones del proveïment dels serveis de cura.

Copyright © Ayuda en Acción.

La cooperació pot i ha de tenir un paper important per contribuir a dissoldre diferents aspectes d'aquests problemes. Hi ha accions que ja s'estan fent amb més o menys intensitat, però cal centrar-se més en alguns aspectes com:

- El propi qüestionament de rols i estereotips de gènere: divisió sexual del treball vs. coresponsabilitat igualitària.
- Realització d'anàlisis socials i econòmics sobre gènere que facin visible el paper i la feina de les dones i la seva aportació al desenvolupament: qui fa què, on, quan, quant de temps, quina remuneració rep a canvi i quina és la seva participació en els diferents espais socials i polítics.

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones
Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

- Revalorització del treball de cura.
- Fomentar la governabilitat: responsabilitat dels estats, del sector privat i les institucions financeres i comercials internacionals de garantir el ple exercici dels drets socials, polítics, econòmics i civils de les dones i les nenes.
- Promoure la participació activa de la societat civil, especialment de les dones, en la presa de decisions a tots els nivells i en tots els àmbits.
- Promoure que els estats i els empreses afavoreixin l'adopció de mesures de conciliació de la vida personal i laboral.
- Elaboració de pressupostos tenint el compte els gèneres i l'anàlisi de l'impacte de gènere en les polítiques públiques.
- Promoure la coresponsabilitat de la cura, tant a nivell privat entre homes i dones com a nivell públic, en relació a l'estat.
- Fomentar una política de cooperació amb un enfocament de gènere que no sobrecarregui les dones i que tingui en compte els drets.
- Anàlisi de les principals causes i obstacles per a la participació de les dones als principals espais d'influència i decisió.
- Fomentar la creació de condicions equitatives: per exemple, mitjançant l'enfortiment de capacitats de les dones i les seves organitzacions, però també a través de la creació d'espais de reflexió entre homes i dones.
- Promoure la participació directa i la representació de les dones en espais públics i de presa de decisions en àmbits locals, nacionals i regionals.
- Donar suport al moviment organitzat de dones locals i fer visible la seva feina als espais de decisió.
- Promoure l'organització i articulació de xarxes orientades a la incidència que lluitin per la igualtat de drets.
- Portar a terme anàlisis i propostes de possibles vies per incrementar i millorar la participació de les dones.
- Fomentar el debat i donar suport a iniciatives de nous models de lideratge i participació.
- Donar suport a les iniciatives governamentals orientades al compliment de l'agenda de Beijing.

En resum:

Que la cooperació espanyola promogui a través de les seves polítiques i accions la responsabilitat estatal i social (compartida per homes i dones) en el treball reproductiu i de cura.

Incloent i fent visibles en totes les seves accions l'anàlisi de l'impacte de la divisió sexual del treball i la discriminació de gènere, l'anàlisi de costos de l'economia de la cura i la pressupostació de gènere, i elaborant plans operatius per a la seva consideració i aplicació pels governs nacionals i locals⁹.

⁹ Veure actual Estratègia de Gènere de la Cooperació espanyola, Objectiu específic 1.5 Drets Econòmics de les Dones- Gènere Economia Informal i treball no remunerat.

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones

Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

Que la Cooperació porti a terme i promogui a través de les seves accions el foment del lideratge i la participació real i efectiva de les dones en tots els àmbits de la vida i de presa de decisions.

Garantint amb les seves accions, entre d'altres, l'objectiu específic de promoure l'augment de capacitats, ciutadania (lideratge, participació i representació paritària) i autonomia de les dones en condicions d'equitat amb els homes. Així com la conscienciació i sensibilització dels homes i els foment de nous estils de lideratge i participació.

Només en un escenari d'igualtat serà possible l'eradicació de la pobresa. La promoció de la igualtat de gènere en tots els àmbits, el fer visible les aportacions polítiques, econòmiques i socials que porten a terme milions de dones a tot el món, són qüestions de justícia i de respecte efectiu als drets humans.

Bolivia. Copyright © Charo Barroso.

3

Context general de l'AOD:
De les bones intencions al marc normatiu regulador

3. Context general de l'AOD: De les bones intencions al marc normatiu regulador

Amb la incorporació d'Espanya com a país donant al Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD), la realització de les activitats de cooperació en matèria de gènere va recaure sobre l'Institut de la Mujer. En el seu Primer Pla d'Igualtat, que abraçava el període de 1988 a 1990, establia com a objectius, impulsar programes de cooperació internacional amb la finalitat de beneficiar a grups concrets de dones. El 1990 es va començar a executar des d'aquesta institució el programa Dona i Desenvolupament, que subvenciona activitats centrades en col·lectius de dones, sobretot d'àmbit llatinoamericà. Però la cooperació al desenvolupament no deixa de ser un petit capítol a l'agenda d'aquest organisme, encarregat especialment de la protecció social i la igualtat de gènere a Espanya i en relació a la resta d'Europa.

La IV Conferència Mundial sobre la Dona (Beijing, 1995) té repercussions clares sobre la política espanyola que ara mateix ocupa la Presidència Europea, y té un especial protagonisme quant a la defensa de la igualtat. La cerca de igualtat entre homes i dones a la política espanyola es reflecteix en la cooperació al desenvolupament i així queda establert amb l'aprovació el 1998 de la Llei de Cooperació Internacional pel Desenvolupament que fixa como un dels principis de la política espanyola de cooperació al desenvolupament la participació ciutadana en condicions d'igualtat per a dones i homes..." a l'article 2.b. i, dins de les prioritats sectorials, l'article 7.c. inclou "la protecció i respecte dels drets humans, igualtat d'oportunitats, participació i integració social de la dona i defensa dels grups de població més vulnerables".

L'any 2000 es publica el primer Pla Director 2001-2004 de la Cooperació Espanyola. En aquest document apareix la Lluita contra la pobresa, el Medi Ambient i la Promoció de la igualtat entre homes i dones com a prioritats horitzontals. En qualsevol cas, aquest document fou criticat per les ONGD per la seva marcada orientació MED (Mujer en el Desarrollo). L'any 2005 es publica el segon Pla Director, actualment vigent, que atorga un paper rellevant a la proporció de la igualtat de gènere, establint com un dels seus objectius estratègics l'augment de l'autonomia de les dones i amb una visió clarament GED (Género en el Desarrollo).

Més enllà d'aquest nivell teòric i de planificació, la inclusió real de perspectiva de gènere ha patit un desenvolupament desigual en aquests anys. Com a punts positius se'n destaquen la formació i la sensibilització, o experiències pilot més o menys generalitzades (com la designació de responsables de gènere en algunes Oficines Tècniques de Cooperació/ OTC). Però hores d'ara encara no s'han pogut consolidar com a elements de permanència institucional a la pròpia estructura orgànica¹⁰.

Més enllà de la inclusió de la igualtat de gènere en la Llei de cooperació i de ser considerada una prioritat en els dos plans directors elaborats fins ara, hi ha l'Estratègia de Gènere en Desenvolupament, que suposa un important avenç en dotar la cooperació espanyola d'unes directrius d'actuació que assegurin, com a mínim a nivell teòric, la inclusió de la igualtat de gènere en tot el conjunt de l'AOD.

---

¹⁰ Estrategia de género, Pág. 23.

Però desenvolupaments paral·lels, como la reforma de l'Agència Espanyola per la Cooperació Internacional pel Desenvolupament (AECID), no ha satisfet les expectatives creades. L'Agència és responsable del disseny, l'execució i la gestió dels projectes i programes de cooperació pel desenvolupament, ja sigui directament, amb els seus propis recursos, o bé mitjançant la col·laboració amb altres entitats nacionals i internacionals i organitzacions no governamentals. De l'AECID depenen també les OTC, Centres Culturals i Centres de Formació.

L'Estatut de l'AECID reconeix com a mandat la potenciació de la igualtat de gènere als països en vies de desenvolupament a través d'actuacions sectorials i transversals en els programes i projectes de cooperació i la promoció de polítiques d'igualtat.

A través del Estatut es conforma l'entitat responsable de gènere a l'AECID, creant un departament de cooperació sectorial i de gènere situat sota la Direcció de Cooperació Sectorial i Multilateral. La ubicació de la responsabilitat de la promoció de la igualtat de gènere sota una Direcció de temes més generals ha provocat desànim i decepció ja que es posa en dubte l'impacte que des d'aquí puguin tenir les seves iniciatives, encara més tenint en compte la dèbil institucionalització del gènere dins de l'AECID, així com l'absència de mecanismes de control i exigibilitat en la incorporació de la perspectiva de gènere en la cooperació pel desenvolupament. Entre altres, es tem que la importància que es dóna al tema es limiti a una qüestió voluntarista que depengui directament de la disposició de la persona responsable de la direcció.

La incorporació efectiva de la perspectiva de gènere en la cooperació espanyola pel desenvolupament està avalada per una sèrie d'instruments d'abast nacional i internacional, exigibles jurídica o políticament, de caire general o bé d'aplicació específica per a la promoció de la igualtat de gènere.

Tots ells estan clarament relacionats entre sí i són un marc de referència fonamental sobre els quals recolzar-se i amb els que enllaçar les principals demandes i propostes per garantir la promoció de la igualtat de gènere a través de la cooperació espanyola al desenvolupament. Al mateix temps, ens permeten donar seguiment al grau d'avenç i compliment per part del govern espanyol.

MARC JURÍDIC I PROGRÀMÀTIC PER A LA INCORPORACIÓ/EXIGIBILITAT DE LA PERSPECTIVA DE GÈNERE EN LA COOPERACIÓ INTERNACIONAL PEL DESENVOLUPAMENT

INSTRUMENT	DATA-APROVACIÓ/RATIFICACIÓ
Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona. CEDAW	1979 - Jurídicament vinculant / Espanya la va ratificar el 20 de novembre de 1987
Programa per l'Acció de la Conferència Internacional sobre la Població i el Desenvolupament -CIPD Sobre drets sexuals i reproductius	1994
Declaració i Plataforma per l'acció de Beijing	1995
Llei 23/1998 de Cooperació Internacional pel Desenvolupament	1998 - Jurídicament vinculant

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones

Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

INSTRUMENT	DATA-APROVACIÓ/RATIFICACIÓ
Protocol a la Convenció per l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona	1999 - Jurídicament vinculant / Ratificat per Espanya el 8 març 2002
Declaració de la Cimera del Mil·lenni	2000
Resolució 1325 sobre Dona, Pau i Seguretat	2000
Document del 49º període de sessions de la CSW en seguiment i ratificació de la Plataforma per l'Acció de Beijing+10	2005
Reglament (CE) nº 806/2004 del Parlament i del Consell, relatiu al foment de la igualtat entre l'home i la dona en la cooperació al desenvolupament,	2004 - Jurídicament vinculant
Pla Director de la Cooperació Espanyola	2005-2008
Declaració de París sobre eficàcia de l'ajuda. CAD/OCDE	Març 2005
Resolució aprovada per l'Assemblea General (60/1). Document Final de la Cimera Mundial 2005 (Per la revisió de la Cimera del Mil·lenni, ODM+5; Nova York)	2005
Llei 39/2006, de 14 de desembre, de Promoció de l'Autonomia Personal i Atenció a les persones en situació de dependència	2006 - Jurídicament vinculant
Llei orgànica 3/2007 de 22 de març per la igualtat efectiva d'homes i dones	2007 - Jurídicament vinculant
Comunicació de la Comissió al Consell, al Parlament Europeu, sobre Igualtat de Gènere i apoderament de les dones en la cooperació al desenvolupament	2007
Estatut de l'Agència Espanyola per la Cooperació Internacional pel Desenvolupament (AECID)	2007 - Jurídicament vinculant
Pla Estratègic d'Igualtat. Instituto de la Mujer Español	2008-2011
Document d'Estratègia Sectorial Gènere en el Desenvolupament (Des GED)	2007
Pla d'Actuació Anual de Cooperació Internacional (PACI)	Eina d'elaboració anual
Consens de Quito (CEPAL)	Agost 2007
Altres instruments a tenir en compte:	
DEP: Documents d'estratègia país (pels països prioritari)	Eina emprada per les Oficines Tècniques de Cooperació (OTC) per la seva planificació
PAE : Plans d'Atenció especial (per a països d'atenció especial)	Eina emprada per les Oficines Tècniques de Cooperació (OTC) per la seva planificació
Lleis sobre cooperació al desenvolupament de les Comunitats Autònomes	

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones
Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

La necessitat d'implantar la perspectiva de gènere en la distribució i execució de l'AOD és un fet reconegut des de totes les instàncies que porten a terme programes de cooperació. Però la formalització d'aquest plantejament teòric és encara lenta i li cal un fort compromís per part de tots els agents. A l'administració hi conviuen el discurs que admet la necessitat d'incorporar la perspectiva de gènere a l'AOD amb un desenvolupament pràctic d'aquesta mateixa ajuda, en el que no es presta a la orientació de gènere la importància necessària. Tot i això, cal reconèixer que, des del 2004, amb l'aprovació de l'actual Pla Director, s'han produït avenços en la pràctica d'aquesta cooperació "des de la programació (Programes i projectes amb línies prioritàries de gènere, convenis específics de gènere amb ONGD, requisits d'assignació en las convocatòries de projectes) fins a un considerable increment en l'assignació de pressupostos (de 2004 a 2006 les contribucions per gènere han augmentat un 341%, i les dedicades a població i salut reproductiva han crescut un 96%)". Per altra banda, destaquem la necessitat d'incorporar la perspectiva de gènere en els processos d'avaluació, integrant l'orientació de gènere en tots els seus instruments.

Copyright © Fernando López. Ayuda en Acción.

4. Teoria de la igualtat de gènere a l'AOD espanyola

Durant la darrera legislatura la cooperació espanyola ha viscut un fort desenvolupament d'instruments de planificació que busquen millorar la qualitat de l'ajuda en línia amb els plantejaments de la Declaració de París¹¹. Un dels principals referents normatius nacionals que inspiren la cooperació espanyola per donar compliment a les prioritats sobre gènere, és la Llei per a la Igualtat efectiva entre homes i dones o el desenvolupament de nous plans específics d'igualtat. Aquests han suposat un pas important en la institucionalització de la igualtat de gènere en tota la política nacional. A continuació, analitzarem com aquests marcs normatius i de planificació inclouen i poden contribuir als objectius de la campanya.

4.1 Llei d'Igualtat d'oportunitats entre homes i dones (LOIEHM)

A principis de 2007 s'aprova al Congrés la LLEI ORGÀNICA 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva d'homes i dones. Aquesta llei, pionera a la Unió Europea, pretén fer efectiva a la pràctica el principi de igualtat de tracte i d'oportunitats entre dones i homes recollit a la Constitució espanyola, a través de la disposició de "mesures concretes destinades a eliminar i corregir qualsevol forma de discriminació per raó de sexe al sector públic o privat". A aquest efecte estableix també "principis d'actuació dels poders públics" i "regula drets i deures de les persones físiques i jurídiques, tant públiques com privades"¹².

Aquesta Llei estableix l'obligatorietat de la integració amb caràcter transversal i de forma activa del principi d'igualtat de tracte entre dones i homes en l'actuació de tots els poders públics. Així, disposa que "les Administracions públiques ho integraran de forma activa en l'adopció i execució de les seves disposicions normatives, en la definició de les seves polítiques públiques i en el desenvolupament conjunt de les seves activitats". (Art.14. Transversalitat).

Es disposa també la creació d'Unitats d'Igualtat a tots els Ministeris, el Consell de Participació de la Dona, amb l'objectiu de servir de via de participació a les dones i una Comissió Interministerial d'Igualtat d'Oportunitats entre dones i homes, com a òrgan responsable de la coordinació de les polítiques.

S'ha avançat molt en temes com l'incentivació de l'augment del nombre de dones en llocs clau, i tots els ministeris tenen unitats d'Igualtat. D'especial interès per a l'AOD és la creació dins del Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació d'un lloc d'Ambaixadora de Polítiques d'Igualtat del Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació.

Encara és aviat per valorar-ho, però aquesta pot ser considerada una bona pràctica en la incorporació de la perspectiva de gènere en el corrent principal des d'una orientació integral, en sumar una base de caràcter vinculant (la llei d'Igualtat), avalada per la voluntat política del màxim responsable: el propi Ministre, i que si bé crea una nova instància a l'interior de l'estructura a la qual i des de la qual es desitja transformar, ho fa recolzant-se

¹¹ La Declaració de París, aprovada el 2 de març de 2005, és un acord internacional pel qual més de 100 responsables de ministeris, agències i altres alts funcionaris es van adherir i comprometre als seus països i organitzacions per continuar incrementant els esforços en harmonització, alineació i gestió de l'ajuda per resultats amb una sèrie d'indicadors i accions avaluables. www.oecd.org

¹² LO 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes.

en persones de dins de la pròpia organització a les que identifica per la seva sensibilitat i capacitat tècnica i que ja coneixen i són conegudes en l'entitat.

És poc el temps transcorregut des de la seva creació, però entre les iniciatives impulsades per la Unitat, cal destacar:

- **Petició d'un informe sobre la situació de les dones per país** a cada una de les representacions diplomàtiques espanyoles. El valor d'aquesta iniciativa no és només el de la informació generada sinó també el de situar el tema dins de l'agenda diplomàtica, posant-lo en el millor dels casos en relació, o com a mínim en coneixement en el pitjor dels casos, de les organitzacions responsables d'aquest tema al país en qüestió.
- **Elaboració del Pla de la Cooperació espanyola sobre Pau, Dona i Seguretat (Resolució 1325 NNUU)**. El Pla no ha comptat amb la participació suficient dels moviments socials i les organitzacions feministes, si bé, dels pocs països que tenen un pla d'acció de la resolució 1325, l'espanyol és el que compta amb el major nombre de compromisos ministerials (relació inversament proporcional a la participació de la societat civil i organitzacions feministes per falta de terminis i canals adequats), la qual cosa suposa un bon precedent de col·laboració interministerial en la promoció de l'equitat de gènere. Si varem considerar que una de les claus de l'èxit per a desenvolupar una política de gènere efectiva és la necessària coherència entre les polítiques estatals i el diàleg entre polítiques, comprendrem la rellevància que iniciatives com aquesta poden arribar a tenir.
- **Suport a les Trobades de Dones Africanes, junt amb la Vicepresidència del Govern i el Fons de Desenvolupament de Nacions Unides per a les Dones (UNIFEM)**. En aquestes trobades, dones procedents d'una vintena de països (19 africans) es van trobar per debatre sobre la situació de les dones al món i les seves perspectives, i abordar qüestions tan rellevants com l'apoderament, el desenvolupament econòmic, l'educació, la salut i el paper dels mitjans de comunicació.

"Espanya-Àfrica. Dones per un món millor" és el títol d'aquestes trobades, que ja han celebrat tres edicions (Moçambic 2006, Espanya 2007 i Níger 2008). Resultat de la primera trobada va ser la Declaració de Moçambic, que planteja en 5 punts els compromisos més importants d'aquest fòrum de dones espanyoles i africanes i la creació de la Xarxa de Dones per un Món Millor.

Si bé els poders públics ho presenten com una mostra més de l'interès real de l'Estat espanyol per fer una cooperació de qualitat i efectiva, prestant especial atenció a la promoció i garantia dels drets de les dones africanes, han rebut fortes crítiques per part de la societat civil organitzada i de les organitzacions que treballen per la igualtat de gènere pel seu dèficit de representativitat real, en no comptar amb la participació de les organitzacions de base i per l'alt cost pressupostari que suposa.

Per part de la Unitat d'igualtat, la coresponsabilitat en l'economia de la cura s'identifica com un tema clau però sobre el qual, de moment, no s'està incidint gaire. S'identifica a la Secretaria de Polítiques d'Igualtat com l'actor més actiu en aquest àrea, la qual cosa ens mostra una vegada més la necessitat de posicionar la coresponsabilitat en l'economia de la cura com un tema clau en la cooperació internacional per així assolir una igualtat real i, al mateix temps, d'incidir sobre la importància d'articular els esforços nacionals amb els internacionals.

4.2. Pla Estratègic d'Igualtat (PEI)

Com a desenvolupament pràctic de la Llei d'Igualtat, el Govern adquireix el compromís de desenvolupar periòdicament un Pla Estratègic d'Igualtat (PEI), que té per objecte desenvolupar mesures per assolir l'objectiu d'igualtat entre dones i homes i eliminar la discriminació per raó de sexe. Per acord del Consell de Ministres, de 27 d'abril de 2007 es va crear una Comissió Interministerial d'Igualtat entre dones i homes per elaborar la proposta del Pla Estratègic d'Igualtat d'Oportunitats. La citada comissió es va constituir el 22 de maig de 2007, i està presidida per la Secretaria General de Polítiques d'Igualtat. En l'elaboració i tramitació del Pla, a més de les observacions que han plantejat els diferents ministeris que conformen la comissió, hi van participar associacions i organitzacions d'àmbit estatal, l'objectiu de les quals és la igualtat entre dones i homes.

El Pla és un document molt exhaustiu i clar, que ofereix moltes possibilitats d'aplicació gràcies a l'estructura plantejada. A través de dotze eixos, entre els quals es troba la política exterior i de cooperació, es concreta en propostes molt específiques per a millorar la igualtat de gènere.

Dins de l'eix de cooperació pel desenvolupament (Eix 11), es marca com a objectius:

Objectiu 1: Garantir l'aplicació de la transversalitat de gènere i la igualtat entre homes i dones en la política exterior espanyola.

Objectiu 2: Promoure i reforçar la integració de l'orientació de gènere en el desenvolupament i l'apoderament de les dones en la política de cooperació per al desenvolupament espanyola, com a forma de contribuir a la plena ciutadania de les dones, com a requisit pel desenvolupament i la pau.

Objectiu 3: Garantir l'aplicació de la transversalitat de la perspectiva de gènere en les polítiques públiques sobre migracions i desenvolupament.

Entre les prioritats d'actuació destaquem:

- Suport a l'estratègia sectorial de gènere elaborada per la Direcció General de Planificació i Avaluació de Polítiques de Desenvolupament (DGPOLDE).
- La transversalització.
- La promoció de la presència espanyola en organismes internacionals.
- I també de les xarxes de coneixement i informació.

4.3 Estratègia de Gènere en Desenvolupament

Esment especial mereix l'Estratègia de Gènere en Desenvolupament, doncs ha de constituir-se com el document que marqui l'acció de tots els actors de la cooperació espanyola en aquest camp.

El 2008, la nova Estratègia de Gènere en Desenvolupament de la Cooperació Espanyola elaborada per la DGPOLDE aprovada a finals de 2007, ha entrat en el seu període de presentació oficial, difusió, transferència/apropiació i aplicació.

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones

Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

L'estratègia sectorial de gènere té per objectius:

- Ser un mecanisme de referència i aplicació per facilitar la gestió de la cooperació espanyola.
- Ser un element aglutinador per enfortir la coherència de polítiques de les diferents administracions.
- Promoure la complementarietat i harmonització entre totes les organitzacions espanyoles que treballen en gènere en el desenvolupament.
- Ser mecanisme de difusió als organismes internacionals on Espanya participa, per facilitar l'harmonització amb ells, tot aportant propostes de posicionament i contingut als fòrums internacionals
- Ser font d'informació, reflexió i referència que afavoreixi l'acostament, identificació i alineament amb els països socis i les seves organitzacions especialitzades en el sector de gènere.

Des de la Direcció general de Planificació i Avaluació de Polítiques pel Desenvolupament (DGPOLDE) es va elaborar un primer esborrany enriquit pels diferents actors de la Cooperació Espanyola i experts de diferents àmbits. Després d'un llarg procés de consultes, el document va arribar finalment a la Comissió Interterritorial, a la Comissió Interministerial i al Consell de Cooperació pel Desenvolupament.

ASPECTES POSITIVS ¹³	PREOCUPACIONS
Reconeixement de les contribucions del moviment feminista i la incorporació de la teoria feminista com a base teòrica i política.	Manca de pla operatiu, cronograma, prioritització i pressupost.
Adhesió a l'enfocament Gènere en el Desenvolupament.	Manca d'objectius i indicadors mesurables que permetin el seguiment de la seva aplicació.
Promoció de l'apoderament de les dones com un dels seus eixos centrals.	Indefinició sobre el seu període de vigència.
Diferenciació metodològica entre igualtat real i igualtat formal.	Indefinició sobre les referències a curt, mitjà i llarg termini.
Visibilització de la necessitat de portar a terme processos de transformació de la cultura organitzacional per la integració de la perspectiva de gènere.	Complexitat que pot dificultar la seva comprensió.
Proposta de creació de la Xarxa GEDEA per fomentar una articulació més potent d'actors que treballin per promoure la igualtat de gènere.	No s'ha fet cap referència al paper dels homes en l'eradicació de les desigualtats de gènere: està més centrada en les dones que en les relacions de gènere, excepte en l'apartat de sensibilització.
	Necessitat de concreció en mecanismes i compromisos per institucionalitzar la perspectiva de gènere en les estructures de la cooperació espanyola.

¹³ Valoracions de l'estratègia de gènere dels grups de gènere de la Coordinadora Estatal i Autònoma d'ONGDS.

Malgrat el reconeixement generalitzat als esforços per desenvolupar l'estratègia de manera participativa, amb amplis períodes de consulta que han suposat quatre anys de feina, els temps per a les últimes aportacions i el resultat final no han estat del tot consensuats ni compartits amb tots els actors. Les ONGD i els grups i plataformes d'ONGD que treballen per promoure la igualtat de gènere, declaren no comptar amb els recursos (econòmics, capacitats, personal qualificat, voluntat política, temps, coneixements tècnics...) necessaris per fer el seguiment i anar al ritme del desplegament de l'estratègia.

S'assembla una mica a allò que passa amb les OTC, responsables últimes de l'aplicació de l'estratègia, que la perceben com un document molt complet, però excessivament extens i sobretot complex, de gran contingut teòric però poc pràctic. Dubten de la seva capacitat per apropiat-se de la proposta per falta de recursos, formació, temps, i per la inexistència d'un mandat clar i vinculant sobre la identificació/programació/seguiment i avaluació de la perspectiva de gènere en les seves actuacions més enllà de la declaració de la seva enunciació com a eix important en el pla director i l'estratègia. D'altra banda, a causa de la descentralització de les competències de l'Estat, les agències de cooperació estatal i autonòmica compten amb instruments propis que, segons hem identificat, no hi són necessàriament en concordança.

Per tot això hi ha preocupació sobre l'aplicació d'aquest document, més encara quan falta un pla operatiu concret amb recursos necessaris assignats. A això se li suma que la voluntat política que ha propiciat l'augment de recursos assignats a la promoció de la igualtat no està plenament institucionalitzada i no es reflecteix en els canvis organitzatius. Prova d'això és que, segons fonts consultades en diferents OTC, la presència/absència d'una persona responsable de gènere en aquestes organitzacions segueix sent decisió última del responsable de la coordinació de l'oficina sobre la base dels Plans d'actuació estratègica (PAE) i els Documents d'estratègia de país (DEP).

Dins de l'estratègia, una de les propostes que encara falta per desenvolupar és la creació de la **XARXA GEDEA**. La Xarxa, encara sense funcions ni tasques definides i sense recursos humans o pressupost assignat, pot ser una bona oportunitat per a l'articulació d'actors de la societat civil i institucions públiques i pot ser de gran utilitat com canal d'enfortiment institucional, com responsable de seguiment, monitorització i avaluació del grau de compliment dels acords subscrits pel govern espanyol, i com a gestora del coneixement i de les experiències adquirides. Més encara si s'aconsegueix que es prioritzin en el centre de les seves actuacions els principals temes de l'agenda del moviment feminista i de les institucions que treballen per promoure la igualtat de gènere, entre altres, la promoció de la participació i lideratge de les dones i la valorització i coresponsabilitat en l'economia de la cura. Ambdós temes s'han establert com àrees d'intervenció en l'estratègia de gènere, encara que s'incideix més, igual que al Pla Director, en l'àrea de participació que en la d'economia de la cura.

Els **REPTES A CURT TERMINI IDENTIFICATS** impliquen optimitzar l'Estratègia de Gènere en Desenvolupament:

Fent-la més operativa: tot incorporant un calendari detallat i uns indicadors que permetin fer el seguiment de la seva execució.

Assegurant l'assignació dels recursos adequats: definint a més l'assignació pressupostària quadriennal, anual i creixent durant el seu període de vigència a través dels POA (Plans Operatius Anuals).

Fent-la més propera, atractiva i fàcil d'emprar: a través de l'elaboració d'un document més breu que en reculli els eixos més importants.

Enfortint els actors responsables d'aplicar-la i de portar a terme el seguiment i avaluació d'ela seva aplicació: establint mecanismes per garantir la institucionalització de gènere en la Cooperació espanyola, Ex. Creació de la Unitat de Gènere a l'AECID.

Fent èmfasi en la coordinació i harmonització amb les Comunitats Autònomes i altra Cooperació descentralitzada: assenyalant mecanismes clars de coordinació que donin més valor afegit a les actuacions pròpies de cada actor de la cooperació, que haurà d'enquadrar la seva acció dins de les línies d'aquesta estratègia. La Cooperació espanyola, en aquest sentit, haurà de provar de ser més eficaç i provocar impactes més grans, per la qual cosa la coordinació entre actors ha de ser una de les línies que més s'hauran de seguir.

En la nova estratègia de gènere en desenvolupament de la cooperació espanyola es treballa sobre les dues àrees temàtiques objecte d'anàlisi en aquest informe. Les propostes, molt encertades i coherents amb les demandes de les organitzacions que treballen pels drets de les dones, són més nombroses i concretes en l'àrea de participació política que en el cas de l'economia de la cura, la qual cosa posa de manifest, una vegada més, la necessitat d'enfortir aquesta àrea de treball, requeriment que es fa encara més imprescindible a mesura que som més conscients de la inevitable interrelació que existeix entre tots dos temes.

L'economia de la cura i la participació política en l'Estratègia de Gènere en Desenvolupament:

A **ECONOMIA DE LA CURA:** sota la rúbrica de *Conceptes i Eines per aplicar GED/ Eines d'intervenció / Discriminació de les dones/ Divisió sexual del treball* proposa:

- Conciliació de vida familiar i laboral.
- Coresponsabilitat.
- Promoure pressupostos de gènere: incloure Treball reproductiu (TR) a les comptabilitats nacionals, contemplar la contribució del TR al PIB dels països.
- Crear comptes satèl·lit: comptes paral·leles que permeten fer el seguiment comptable de línies pressupostàries concretes, sobre l'aportació de l'IR.

A l'objectiu específic *1.drets econòmics de les dones /línies estratègiques per cada objectiu específic/ objectiu general de desenvolupament de l'Estratègia de Gènere/ nivell per la igualtat real / adequació i coherència de polítiques públiques, nacionals, municipals i locals/ Enfortiment de la Protecció social amb orientació de gènere,* proposa:

- Campanyes de difusió sobre drets humans i drets laborals de les dones, que incideixin en un canvi de valors sobre la divisió sexual del treball tradicional.
- Assessoria en processos de millora de la protecció social des de l'orientació de gènere, especialment referits a la protecció de la maternitat, i afavorir la paternitat responsable.
- Suport a la creació de mecanismes legals i programes de difusió i sensibilització sobre coresponsabilitat i conciliació de vida familiar i laboral, (estudis de situació, programes i plans operatiu, mesura de l'impacte d'aplicació d'aquests programes per la seva millora).

A les *Pautes per la intervenció en l'aplicació efectiva de l'orientació de gènere/canvis a la cultura organitzacional/punt 4,* proposa:

- Es potenciaran iniciatives de conciliació i coresponsabilitat a la vida familiar i laboral, i protecció a la maternitat/paternitat responsables.

A **PARTICIPACIÓ POLÍTICA**, a l'objectiu. 1. drets econòmics/ línies estratègiques/ nivell d'accions específiques del sector gènere proposa:

- 1.8. enfortiment i participació d'organitzacions de dones en situacions d'emergència i reconstrucció.

L'objectiu .2: drets socials/ línies estratègiques/ nivell d'accions específiques del sector gènere:

- 2.3. Enfortiment de participació de les organitzacions de la societat civil en l'exercici dels drets socials per a la cohesió social.
- 2.9. Participació de les dones en plans i programes d'emergència, acció humanitària i reconstrucció.

L'objectiu.4: drets civils i polítics/línies estratègiques/ nivell per a la igualtat real:

- 4.2. Enfortir la governabilitat democràtica per a la igualtat i ciutadania de les dones.
- 4.6. Participació ciutadana de les dones des de l' enfocament GED.
- 4.7. L'apoderament de les dones a la representació política.
- 4.8. Migracions i drets cívics i polítics de les dones.
- 4.9.Enfortiment i participació d'organitzacions de dones en situacions d'emergència i reconstrucció.

L'objectiu.5: drets culturals/ línies estratègiques/ nivell d'accions específiques del sector gènere:

- 5.5. enfortiment de la de la participació d'organitzacions de dones en situacions d'emergència, acció humanitària i reconstrucció.

4.4 Pla Director de la Cooperació Espanyola¹⁴

El Pla director de la Cooperació Espanyola és un document marc que estableix els objectius, criteris, prioritats sectorials i geogràfiques de la cooperació al desenvolupament. És l'element bàsic de planificació quadriennal.

L'actual Pla, que engloba el període 2005-2008, atorga un paper molt important a la promoció de la igualtat de gènere, establint com un dels seus objectius estratègics l'augment de l'autonomia de les dones.

És també una prioritat horitzontal on la seva posició i línies d'actuació estan en absoluta coherència amb les de les Nacions Unides (Declaració i Plataforma d'Acció de Beijing, Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni).

El Pla Director defineix l'equitat de gènere com l'existència formal i real dels mateixos drets, llibertats, oportunitats, alternatives i responsabilitats per homes i dones, i l'entén com un objectiu de desenvolupament i un factor fonamental per a lluitar de forma eficaç i sostenible contra la pobresa, arribar a la democràcia, la pau i el desenvolupament sostenibles al món. Així mateix, afirma que la perspectiva de gènere ha d'estar present de manera transversal a totes les polítiques, plans i programes de desenvolupament dels països, com a estratègia per aconseguir la igualtat real entre homes i dones.

La cooperació espanyola adopta els principis fonamentals de la igualtat i de la no-discriminació, l'enfocament Gènere en el Desenvolupament (GED) i les estratègies de transversalització i accions específiques juntament amb l'apoderament.

¹⁴ El Pla Director del que es parla en aquest informe és el II Pla Director de la Cooperació espanyola 2005-2008. A la data de la publicació d'aquest informe s'estan fent passos per l'elaboració del futur Pla Director.

La igualtat de gènere és a més una prioritat sectorial, que sota el seu títol "Augment de les capacitats i l'autonomia de les dones", gairebé una definició del que és l'apoderament, desenvolupa el sector Gènere i Desenvolupament i aborda els temes específics prioritaris de la campanya "*Mou-te per la Igualtat. És de justícia*", objecte d'anàlisi en el present informe.

Respecte al plantejament dels temes específics de participació política i economia de la cura en el Pla Director:

- Participació als partits polítics, quadres de direcció i candidatures.
- Presència al poder legislatiu.
- Presència a les administracions públiques.
- Suport a la societat civil, especialment a les organitzacions socials que treballen en la promoció i defensa dels drets de les dones.

No passa el mateix amb l'economia de la cura, ja que, si bé esmenta l'assumpció de la majoria de feina no remunerada per part de les dones i nenes i l'enorme contribució que això suposa per la riquesa de la comunitat, no ho desenvolupa en les línies estratègiques ni a les seves actuacions prioritàries.

2008 és el darrer any de vigència de l'actual Pla Director. Seguint la informació facilitada pel pla d'Actuació Anual de Cooperació Internacional (PAC) de 2008, el nou Pla Director 2009-2012 té previst incorporar les lliçons apreses durant la gestió del Pla Director 2005-2008, a més de seguir avançant amb pas ferm cap a la construcció d'una política pública de desenvolupament que tingui a objectiu la lluita contra la pobresa.

Una de les principals reivindicacions és que el nou Pla Director 2009-2012 es desenvolupi en coherència amb l'Estratègia de Gènere en Desenvolupament, tenint com a eix central la desigualtat i no la pobresa, i sense oblidar, com no pot ser d'altra manera, que el 70% de les persones en situació de pobresa al món són dones.

Des de la Campanya *Mou-te per la Igualtat. És de justícia* varem pensar que és un bon moment per incidir en l'elaboració del nou Pla Director (2009-2012), primer plantejant el Pla Director vigent com un acord de mínims des del qual partir, i després incorporant i enfortint la presència de temes com l'economia de la cura, reivindicant també els lideratges alternatius de les dones, així com la prioritització i la garantia de participació igualitària, plural, a tots els sectors i fòrums de presa de decisions.

4.5 Pla Anual de Cooperació Internacional. PACI 2008

El Pla Anual de Cooperació Internacional (PACI) elaborat anualment per la DG POLDE, desenvolupa el Pla Director marcant les prioritats i línies d'actuació per l'any en curs acompanyat de l'assignació pressupostària corresponent.

Aquests plans anuals són una de les eines més útils pel seguiment del objectius i avanços a curt termini, mentre que ens informen de les actuacions que es prioritzaran des de la cooperació espanyola d'any en any i es publiquen els seus corresponents seguiments del grau d'avenç i compliment de les mateixes.

El PACI és de gran utilitat per fer un seguiment adequat de l'Ajuda Oficial al Desenvolupament espanyola, en primer lloc per la seva major concreció enfront dels dos instruments anteriors (Pla Director i Estratègia de Gènere en Desenvolupament). A més, a través de la revisió dels PACI dels últims anys, en els quals es reflecteix la importància, l'enfocament i l'assignació de recursos destinats a promoure la igualtat de gènere, podem albirar l'estat de salut i fortalesa de la incorporació de la perspectiva de gènere en la cooperació espanyola, posar-lo en relació amb altres sectors i àrees de treball i evidenciar l'ordre de prioritats d'actuació.

Dit això, cal tenir en compte que el PACI és un document orientador, no vinculant i que les Oficines Tècniques de Cooperació no semblen gaire acostumades a fer-lo servir com a document de referència anual, preferint les eines de planificació de producció pròpia (PAE: Plans Actuació Estratègica, DEP: Documents d'estratègia de país). A més hem de tenir en compte que els PACI no parteixen de zero i que han d'incloure projectes que ja estan en marxa, iniciats en anys anteriors. Segons fonts oficials, s'espera que el desenvolupament de les noves estratègies sectorials contribueixi a que els PACI s'elaborin de manera més coherent amb les línies directrius generals de la cooperació espanyola establertes, amb els Plans d'Actuació Especial i els Documents d'Estratègia de País, de manera que siguin més útils per les Oficines Tècniques de Cooperació.

Concretament al PACI 2008, els objectius plantejats en relació al gènere són:

- Posar en pràctica el pla de difusió i aplicació de l'estratègia de gènere, fent activitats de difusió, sensibilització i formació per tots els actors de la Cooperació Espanyola.
- Constituir de manera gradual la Xarxa GEDEA en tots els seus nivells. Aquesta difusió d'informació de la política i transferència de l'Estratègia als actors redundarà en un major educació pel desenvolupament amb orientació de gènere. La instal·lació de la xarxa afavorirà una major harmonització i complementarietat de les accions GED entre tots els actors.
- Aplicar i transferir els continguts de l'estratègia en tots els nivells, des de la planificació a l'avaluació, i a tots els instruments. En la gestió caldrà abordar processos d'institucionalitat de gènere a les estructures de cooperació, tant de la Secretaria d'Estat de Cooperació Internacional (SECI), l'AECID, com entre els diferents actors, des de la sensibilització que es tradueixi en canvis a les cultures organitzatives, com en la constitució d'instàncies especialitzades de gènere.
- S'establirà un increment de recursos bilaterals, amb criteris d'assignacions prioritàries sectorials i geogràficament definides.
- A la planificació multilateral, donant suport a nous fons i programes pels principals organismes internacionals, com UNIFEM, INSTRAW, UNFPA, Banc Mundial o el suport a la construcció de les Noves Directrius sobre gènere i eficàcia de l'ajuda del GENDERNET¹⁵ del CAD/OCDE, o la finestreta de gènere i apoderament de les dones al Fons Espanyol del Mil·lenni del PNUD.

L'estructura actual fa molt difícil el seguiment i monitorització de l'assignació real de recursos a la promoció efectiva de la igualtat de gènere, per la qual cosa el disseny de criteris de seguiment i avaluació dels fons assignats en el PACI 2008, esdevé una eina fonamental en nom d'una major transparència.

¹⁵ El treball del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD) a l'àrea d'igualtat de gènere (www.oecd.org/dac/gender) es porta principalment a terme a través de la Network on Gender Equality (GENDERNET).

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones

Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

El PACI no proposa cap línia de treball específica en l'àmbit de l'economia de cura, ni de participació política, però sí proposa la construcció d'una millor relació de coordinació i coherència de polítiques amb la Secretaria d'Igualtat.

Les conclusions obtingudes de l'anàlisi del PACI 2008 són les següents:

- No concorda amb els alineaments de l'estratègia de gènere per haver-se elaborat a partir del Pla Director 2005-2008.
- La prioritat és la pobresa, en comptes de la desigualtat a tots els nivells: econòmica, de gènere...
- La perspectiva de gènere no s'ha incorporat de cap manera al corrent principal del document, no és un document sensible al gènere, la única referència clara la trobem a l'apartat Contingut Sectorial de la Política de Desenvolupament, que dedica el seu punt 2.3.6 a l'Augment de les capacitats i autonomia de les dones, on s'assenyalen els objectius operatius en matèria d'igualtat pel 2008.
- No es concreten en detall les actuacions per aconseguir l'augment de capacitats i autonomia de les dones, s'espera que es concretin al següent pla director, que prendrà com a referència la nova Estratègia de Gènere en Desenvolupament de la Cooperació Espanyola.

Ecuador. Copyright © Yago de Orbe. Ayuda en Acción.

5

La pràctica de la igualtat de gènere
a l'AOD espanyola

5. La pràctica de la igualtat de gènere a l'AOD espanyola

L'AOD espanyola està modificant actualment els seus instruments de cooperació per a adaptar-los a les noves consignes de qualitat de l'ajuda establertes a través de les declaracions de Roma i París. És, per tant, un moment interessant per abordar la transversalització real de l'orientació de gènere en tots els instruments dels quals disposa l'AOD, al mateix temps que per utilitzar aquests instruments per dedicar recursos específics a la igualtat de dones i homes.

El cert és que ara per ara, i malgrat la gran aposta teòrica i normativa exposada al capítol anterior, s'han fet només tímids avenços en la inclusió de l'orientació de gènere, tant en els instruments de planificació i programació estratègica (plans país, plans directors de cooperació...) com en els de seguiment i avaluació (sistemes de recopilació i informació, avaluacions...). Potser un exemple dels avanços en els quals s'està treballant des del Govern és la reforma dels codis al sistema d'informació per sectors (CRS en les seves sigles angleses: Creditor Reporting System).

Per mesurar el pressupost destinat a la igualtat de gènere en la Cooperació espanyola es fa servir el Creditor Reporting System (CRS), sistema de classificació sectorial del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD) de l'OCDE. D'acord amb aquest sistema de classificació, cada acció s'adscriu a un sector únic en funció de les necessitats d'un àmbit particular de l'economia o de l'estructura social del país receptor. En el cas de gènere, actualment i des de 2005 s'utilitza el sector del Creditor Reporting System: "Organitzacions i institucions de la igualtat de les dones".

En la classificació de sectors CRS, fins el 2005, hi havia un únic sector relacionat amb el gènere denominat "Dona i Desenvolupament" que incloïa "projectes i programes de Dona i Desenvolupament multisectorials, foment i suport a grups i organitzacions de Dona i Desenvolupament; conferències, seminaris, etc..." A partir del 2005, aquest sector va passar a denominar-se "Organitzacions i institucions de la igualtat de les dones" agrupant l'Ajuda "per a les institucions i les organitzacions (governamentals i no governamentals) que treballen per a la igualtat de gènere i l'apoderament de les dones".

Atès que no existeix cap altre sector on registrar l'ajuda adreçada a les dones, aquest sector agrupa totes les iniciatives l'objectiu principal de les quals està relacionat amb l'orientació de gènere, o bé que inclouen a les dones com a beneficiàries directes, de manera que, amb la informació disponible, no és possible diferenciar entre els que són projectes definits i gestionats per l'enfocament i aquells que no ho són en realitat, i que tenen les dones com a beneficiàries, o bé es troben encara formulats sota l'enfocament MED.

Al costat de l'esmentat sector, específic per al gènere, existeixen altres sectors especialment relacionats, com el sector "Polítiques de població i salut reproductiva", que aporten informació important sobre projectes MED o GED o de Drets Sexuals i Reproductius (DSR), malgrat que estan comptabilitzats de forma diferenciada i no s'inclouen mai en a quantificació d'AOD per al sector de gènere.

Finalment cap assenyalar les dificultats metodològiques pel mesurament de la prioritat horitzontal de gènere, degudes fonamentalment a la falta d'informació sobre els criteris tinguts en compte a l'hora de formular i executar projectes que incorporen realment la transversalitat de gènere com una prioritat. Normalment el percentatge destinat a la transversalitat no es classifica ni es mostra com a tal, encara que existeixi, i per tant es perd una informació valuosa per al sector de gènere.

En els instruments de gestió de l'AOD els avenços són puntuals i no s'han utilitzat en concret com a eines per promoure la igualtat de gènere aquells que més volum de l'AOD concentren, com el Fons d'Ajuda al Desenvolupament, les actuacions en matèria de deute o els programes regionals i sectorials. Fins al moment només inclouen una línia de gènere específica en el Programa de Cooperació Regional amb Centreamèrica. La pròpia Estratègia de Gènere desenvolupa en un quadre la situació actual dels diferents instruments de la cooperació espanyola, el qual posa en evidència la falta d'integració de la igualtat de gènere en els diferents instruments.

Aquesta falta de compromís concret a través dels diferents instruments de la cooperació espanyola ja va ser assenyalada, per exemple, per l'experta en gènere del Consell de Cooperació en el seu dictamen al Pla director 2007, que compartim des de *Mou-te per la Igualtat. És de Justícia*.

"En relació a l'estratègia de gènere, més enllà de la seva transversalització real, cal plasmar els seus objectius en els marcs d'acció geogràfics, especialment en aquells on s'està treballant una proposta de programa regional, com a Centreamèrica. També es recomana l'aposta per algun programa bilateral específic, com, per exemple, convenis bilaterals per promoure mecanismes d'igualtat formal, la condicionalitat positiva d'alguna ajuda directa a pressupostos o algun SWAP o programa de conversió de deute amb enfocament de gènere. Finalment, és possible suggerir un indicador addicional en l'apartat d'harmonització, referit a la importància de buscar i consensuar indicadors de gènere, per a mesurar l'impacte o seguiment de les accions que s'emprenguin"¹⁶

Quant a la dotació pressupostària, d'acord amb fonts oficials, hi ha hagut un augment important de pressupost en matèria de Gènere i AOD els darrers 5 anys, en el període 2002-2006, que s'emmarquen en el Pla Director 2001-2004 i a l'actual Pla Director 2005-2008.

L'assignació pressupostària pel sector gènere ha augmentat de l'1,7% el 2005 al 2,6% el 2006. Encara no comptem amb dades oficials publicades de seguiment del PACI 2007, però, **segons fonts oficials l'AOD adreçada a gènere és en aquests moments d'entre un 6 i un 7% sobre el total de l'AOD espanyola.**

L'Agència Espanyola de Cooperació Internacional pel Desenvolupament (AECID) ha indicat en diverses ocasions la dificultat d'establir dades sobre el volum total destinat a accions en matèria de gènere al ser aquest un tema transversal en la resta de sectors prioritaris de la cooperació (educació, lluita contra la pobresa, etc.). Malgrat tot, es poden aportar dades pressupostàries sobre projectes específics del sector gènere i salut sexual i reproductiva. L'AECID, en el sector de gènere, ha passat de 7.653.682 euros destinats el 2004, als més de 120 milions del 2007. El 2008, segons el Pla Anual de Cooperació Internacional (PACI), està previst que s'arribi a 229 milions d'euros en gènere i salut sexual i reproductiva. Des de l'Agència es recalca que aquestes dades no reflecteixen el pressupost total que es destina a gènere, que seria molt més ampli, doncs assignacions pressupostàries de la resta de sectors prioritaris de la cooperació (lluita contra la fam, educació, pobles indígenes, etc.) incorporen en gran part de les seves accions la perspectiva de gènere.

¹⁶ Informe del Consell de Cooperació al Desenvolupament sobre el Pla Anual de Cooperació Internacional 2007, 21.12.2006.

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones
Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

Una de les problemàtiques actuals per poder mesurar l'assignació pressupostària dedicada a la promoció de gènere com eix transversal, és que no s'estan elaborant pressupostos sensibles al gènere que permetin bolcar i obtenir les dades necessàries sobre les sumes assignades a accions específiques destinades a promoure la igualtat de gènere, ni sobre el repartiment dels ingressos i beneficis o l'impacte dels mateixos sobre homes i dones de forma diferenciada. En aquest sentit, una norma de 2003, la Llei del Govern, obliga a redactar un informe d'impacte de gènere per a tots els projectes de llei o reglaments de l'Executiu. També hi fa incidència la Llei d'Igualtat. És una mesura promoguda per Nacions Unides i va ser un dels acords de la Conferència de Beijing el 1995.

Aportacions a Organitzacions i Institucions de la igualtat de les dones (codi CAD:15164) en milions d'euros		
	2005	2006
AOD Multilateral	0'8	19'3
% AOD Multilateral	0'1	1'9
AOD Bilateral Bruta	25'6	36'6
% AOD Bilateral Bruta	2'8	3'3
Total AOD Bruta	26'4	55'8
% Total AOD Bruta	1'7	2'6

Font: seguiment del PACI 2006.

Al Pla Estratègic d'Igualtat d'Oportunitats, el Govern espanyol ha plantejat un increment progressiu de gènere a l'AOD de 2008 a 2011, amb l'horitzó d'arribar el 2011 al 15% de l'AOD per a gènere. Això es va anunciar en el Debat general en el discurs general en la 52 Sessió de la CSW (Comissió per a l'Estatut de les Dones), en la seu de Nacions Unides a Nova York al febrer d'enguany. Segons fonts oficials consultades, aquest increment ja està aprovat pel ministeri d'Afers exteriors i en els pressupostos del Pla Estratègic Nacional d'Igualtat d'Oportunitats.

Un dels reptes a abordar ja és com mesurar aquest 15% de AOD destinat a igualtat de gènere proposat des de la Secretaria d'Estat de Cooperació internacional. Entenem que aquest increment es produirà sobre el sector gènere i no comptabilitzarà el pressupost assignat a la transversalització de gènere en la resta dels sectors, ja que d'una banda és imprescindible que hagi finançament específic per a promoure mesures equitatives que permetin reequilibrar els desequilibris de gènere (sector gènere) i per altre garantir que els recursos que es destinen impactin equitativament i proporcionalment sobre homes i dones (transversalització).

Només comptem amb dades fins al 2006, però hi ha un reconeixement, tant per part de la societat civil com de les fonts oficials, sobre el fet que aquest augment pressupostari en els últims anys suposa un important avenç en matèria de gènere i AOD en termes generals.

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones

Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

Una de les principals dificultats oposades per a l'anàlisi i seguiment pressupostari de l'Ajuda Oficial al Desenvolupament en matèria de gènere és la falta d'informació accessible sobre el detall qualitatiu i quantitatiu del pressupost assignat. Per tant, respecte a l'anàlisi del finançament destinat a l'avenç en els temes objecte d'anàlisi del present informe, no podem determinar quines sumes s'estan assignant per promoure el lideratge i la participació política de les dones i la valorització i coresponsabilitat en l'economia de la cura.

Per això, ara com ara, es va comptar amb més preguntes que respostes:

- En què s'està invertint el pressupost?
- Amb quins enfocaments (Dones en Desenvolupament, Gènere i Desenvolupament) i a través de quines accions?
- En quines línies, a través de quins instruments?
- Quin està sent l'anàlisi cost benefici, i l'impacte, i com s'està computant l'ajuda per obtenir les xifres globals que reporten?

En nom de la transparència i la rendició de comptes, una de les reivindicacions que plantejem seria el poder tenir accés continu a la informació comptable referent a la promoció de la igualtat de gènere de la cooperació espanyola per sectors, instruments, i en relació amb altres països, ja que aquesta no apareix tampoc en els registres de l'OCDE-CAD. S'ha registrat a les estadístiques de l'OCDE que l'Ajuda Oficial al Desenvolupament espanyola ha augmentat en un 20,7 % del 2005 al 2006, que en el 2006 representava un 0,32% i que les fites que s'estan marcant inclouen un augment al 0,5% en 2008 i el 0,7% en 2012, però no apareixen dades desglossades sobre en quines s'ha invertit o s'invertirà, ni a través de quins instruments .

Així mateix és imprescindible que tots els pressupostos es desenvolupin des de l'orientació de gènere per tal de poder comptar amb informació sobre els fons destinats a promoure la igualtat de gènere i l'apoderament i drets de les dones transversalment en tots els sectors.

Uganda. Copyright © Fernando López. Ayuda en Acción.

6

La necessitat d'informació detallada

6. La necessitat d'informació detallada

Una de les principals dificultats identificades a l'hora de realitzar el present anàlisi ha estat la falta d'informació detallada disponible per avaluar els avenços de la cooperació espanyola en matèria de gènere i AOD. El motiu principal d'aquest buit es atribuïble a les manques en matèria d'indicadors i mecanismes que permetin un seguiment i avaluació adequats, tant en termes quantitius com qualitius.

Un dels primers obstacles és la falta d'informació desagregada per sexes en la planificació, la programació, la negociació, el seguiment i avaluació de polítiques per al desenvolupament. En no comptar amb aquesta informació, no es pot saber a qui beneficien els resultats de la despesa i de quina manera afecten la igualtat de gènere i les dones, ni quin impacte estan tenint les polítiques d'acció positiva. Igualment, la inclusió d'indicadors de gènere, resultats d'impacte de gènere, cost-benefici, costos tangibles i intangibles, que incloguin la valorització de l'economia de la cura, són passos que hauran de donar-se per poder millorar cada vegada més les nostres accions en aquesta matèria.

Un altre dels factors a tenir en compte per a la millora de l'actuació serà el foment de les avaluacions amb perspectiva de gènere i les avaluacions des de la perspectiva de les comunitats i grups beneficiaris.

Com ja hem explicat al capítol anterior, entre les propostes identificades per poder millorar el sistema d'abocament d'informació, i per tant, poder obtenir informes estadístics detallats sobre l'evolució de les accions realitzades i el pressupost assignat per promoure la igualtat de gènere a través de la cooperació espanyola, hi ha la proposta del GENDERNET del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament que detallem en el següent quadre:

1. En primer lloc, els donants informen de les sumes dedicades al sector de gènere d'acord amb el sector especificat al CRS: organitzacions de dones i institucions per a la igualtat. Com hem comentat en apartats anteriors, el fet d'incloure tota la informació pressupostària sota un codi únic dificulta el seguiment detallat de l'assignació de fons i, per tant, l'anàlisi i avaluació sobre la coherència amb els compromisos subscrits i els instruments acordats: exemple, les prioritats reflectides a l'estratègia de gènere en desenvolupament.

2. De la mateixa manera, per poder obtenir la informació respecte a la transversalització de gènere en altres sectors, els governs han d'informar d'acord amb l'Indicador/Marcador CAD per a la igualtat de gènere que descriurem a continuació:

- S'ha establert un sistema de puntuació per determinar si l'acció està centrada en la promoció de la igualtat de gènere d'acord als següents criteris:
  - i. 2: objectiu principal, la igualtat de gènere
  - ii. 1: entre els seus objectius es troba la igualtat de gènere
  - iii. 0: no aborda la igualtat de gènere
- Una acció es classifica com a orientada a la igualtat de gènere si la promou, o promou l'apoderament de les dones o la disminució de la discriminació per raó de sexe.
- D'acord amb aquest sistema, es poden mesurar els canvis en l'orientació dels donants al llarg del temps, la comparativa entre països i els canvis entre sectors (mesurar la igualtat de gènere en educació, per exemple).
- Aquesta iniciativa, en principi, té com a objectiu mesurar el grau de transversalització de gènere als diferents sectors d'intervenció.

Proposta del GENDERNET del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones

Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

Els donants han d'informar el CAD sobre totes les accions, independentment de si aborden o no la promoció de la igualtat de gènere com un dels seus objectius.

Les estadístiques resultants dels informes dels 16 membres del CAD que informen estan disponibles a la pàgina web del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament.

La introducció d'aquest marcadore pot ser un avenç perquè els governs donants analitzin el grau d'incorporació de l'enfocament de gènere en les seves accions i es facin visibles els resultats que s'obtinguin. Permetrà a més portar a terme una monitorització comparativa entre actors i al llarg del temps. Actualment, la major dificultat per obtenir informació homogènia dels diferents països té com a eix central l'alt grau de subjectivitat aplicable al mesurament en funció de la visió, en alguns casos heterogènia, sobre la promoció o no de la igualtat de gènere a través de les accions.

Respecte als temes objecte d'estudi en el present informe, per poder sistematitzar la informació actual i mesurar els avenços en el temps en la promoció de la participació política i lideratge de les dones i la coresponsabilitat en l'economia de la cura, proposem els següents indicadors concrets de mesurament:

- **Accions positives: quantes, quines, quin pressupost s'ha assignat?, de quin tipus?, quin % sobre el total?**
  - Adreçades a grups de dones per millorar les seves capacitats i oportunitats.
  - Adreçades a grups d'homes per contribuir a canvi d'actituds en matèria de gènere.
  - Suport a les polítiques públiques de gènere als països: plans i mecanismes d'igualtat i processos d'integració transversal.
  - Suport a organitzacions socials orientades a l'apoderament i equitat de gènere.
- **Quantitat invertida /N. projectes a lideratge polític de les dones/ % sobre el total destinat a gènere i % sobre el total de l'AOD espanyola.**
- **Quantitat invertida/ N. projectes a apoderament econòmic de les dones /% sobre el total destinat a gènere i % sobre el total de l'AOD espanyola.**
- **Quantitat invertida per potenciar la redistribució de feines i la coresponsabilitat pública/privada i d'homes i dones a l'esfera reproductiva / % sobre el total destinat a gènere i % sobre el total de l'AOD espanyola.**

Congo. Copyright © InteRed.

7. Nous espais d'incidència

El Govern espanyol està fent de la igualtat de gènere una de les seves prioritats polítiques i aspira a esdevenir un referent en aquesta matèria a nivell internacional. Aquesta pretensió li està fent crear nous espais d'incidència que han de ser aprofitats per impulsar processos d'apoderament de les dones als fòrums internacionals i als països amb els quals Espanya coopera.

Tradicionalment, la política exterior és, a tots els països, un àmbit on encara escasseja la presència femenina. Només cal agafar l'exemple de la carrera diplomàtica, on només hi ha un 18% de dones. Per això són interessants apostes com les realitzades pel govern que, des de 2004, ha elevat el nombre d'ambaixadores de 4 a 21, xifra que representa actualment el 15% del total. Aquest major pes de les dones a la política exterior, ha de ser també assumit a tots els fòrums i organismes multilaterals dels quals Espanya forma part.

Per altra banda, a nivell geogràfic, el Govern espanyol està apostant per mesures que donin un suport sectorial a la igualtat de gènere, més enllà de mesures que suposin la transversalització de la mateixa. Un exemple d'això és la Xarxa de Dones per un Món Millor i les diferents cimeres iberoamericanes de les quals ha format part i que han donat com a resultat importants acords en matèria de gènere.

Xarxa de Dones per un Món Millor

És un espai d'interacció i agermanament entre dones, organismes i organitzacions africanes i espanyoles sorgit arran de la "Declaració de Moçambic", aprovada a la I Trobada de Dones espanyoles i africanes "Dones per un Món Millor", celebrat a Maputo el 7 i 8 de març de 2006. La xarxa de Dones per un Món Millor neix amb un objectiu continuista. La propera trobada tindrà lloc en 2009 a Namíbia; un any després, el 2010, el congrés es celebrarà a València.

La Igualtat de Gènere a les cimeres iberoamericanes

A la regió iberoamericana s'està impulsant la inclusió de la igualtat de gènere a través de les cimeres iberoamericanes. Els caps d'estat i de govern dels països membres de la Conferència Iberoamericana celebren anualment una cimera. El país que fa de seu proposa un tema central per a les deliberacions dels mandatariis. En acabar la reunió, tradicionalment, s'adopta una Declaració Política, a més de declaracions sobre temes d'interès particular.

Prèvia a la reunió dels caps d'estat, se celebren reunions o conferències sectorials de nivell ministerial sobre els principals temes a tractar (educació, economia, indústria...). El 2007 va tenir lloc la primera reunió sectorial sobre igualtat de gènere, promoguda pel govern espanyol i el país amfitrió de la cimera, Xile. La Conferència de Xile va suposar la incorporació per primera vegada de la igualtat de gènere a les reunions prèvies a la cimera iberoamericana de Caps d'Estat i de Govern. Referent a això, la declaració proposa que "la Conferència Iberoamericana de Gènere quedi institucionalitzada anualment com a reunió prèvia a les futures cimeres".

Aquesta continuïtat es va veure materialitzada amb la II Conferència Iberoamericana de Gènere, desenvolupada a El Salvador sota el lema "Gènere, Joventut i Desenvolupament". En ella van participar els ministres i autoritats dels Mecanismes de la Dona d'Iberoamèrica i els seus representants. La Conferència sectorial organitzada per l'"Instituto Salvadoreño para el Desarrollo de la Mujer" (ISDEMU), forma part de les reunions prèvies a la XVIII Cimera Iberoamericana de Caps d'Estat i de Govern, que se celebrarà a El Salvador del 29 al 31 d'octubre propers.

Per a campanya Mou-te per la igualtat, és de justícia va ser especialment rellevant i significatiu que la I Conferència Iberoamericana de Gènere es desenvolupés sota la temàtica de cohesió social. Aquesta temàtica va fer que els temes clau per a la campanya, economia de la cura i participació política, fossin clau en el desenvolupament de la Conferència. En ella, a més, es va adoptar el Consens de Quito, com a base i agenda per impulsar la igualtat de gènere a tota la regió. El Consens de Quito és un bon document de referència amb uns compromisos molt clars, i en concordança amb els acords i lleis internacionals per a la garantia dels drets de les dones, que ha de ser enfortit per evitar que es quedi en una mera declaració d'intencions.

En aquesta I Conferència, Espanya hi va participar amb la delegació oficial més nombrosa, i va comptar amb la presència de la vicepresidenta María Teresa Fernández de la Vega i la Secretària d'Estat per la Igualtat, Soledad Murillo. Com a conseqüència d'aquesta reunió sectorial, a l'última (XVII) Cimera Iberoamericana de Caps d'Estat i de Govern celebrada a Xile el novembre del 2007, els caps d'Estat que hi eren presents es van comprometre a "assumir el Consens de Quito, adoptat en el marc de la X Conferència Regional sobre la Dona d'Amèrica Llatina i el Carib, com a agenda Iberoamericana d'Igualtat, segons allò acordat a la primera Conferència Iberoamericana de Gènere, incorporar transversalment la igualtat de gènere a totes les polítiques d'igualtat de cohesió social". Per tant, aquesta declaració recull compromisos assumits al més alt nivell que han de ser exigits per la societat civil dels governs signants.

El Consens de Quito afirma i reconeix:

- **El valor social i econòmic de la feina domèstica no remunerada de les dones i de la cura com a assumpte públic** que és competència dels Estats, governs locals, organitzacions, empreses i famílies, i la necessitat de promoure la responsabilitat compartida de dones i homes a l'àmbit familiar.
- **La significativa contribució de les dones en la seva diversitat a l'economia en les dimensions productiva i reproductiva**, al desenvolupament de múltiples estratègies per enfrontar-se a la pobresa, i a la preservació dels coneixements i les pràctiques fonamentals pel sosteniment de la vida, especialment per la seguretat, la sobirania alimentària i la salut.
- **Que la divisió sexual de la feina es manté com a factor estructural de les desigualtats i injustícies econòmiques que afecten les dones** als àmbits familiar, laboral, polític i comunitari, i propicien la desvalorització i manca de retribució de les aportacions econòmiques de les dones.
- **La contribució de les dones** al retorn i a l'enfortiment de la democràcia, la igualtat de gènere, la justícia social, el desenvolupament dels països de la regió i la inclusió de poblacions històricament discriminades.

- **La contribució dels moviments de dones i feministes, en tota la seva diversitat,** al desenvolupament de polítiques públiques amb perspectiva de gènere a la regió, en particular a l'aprofundiment de la democràcia i al desenvolupament de la institucionalitat pública de gènere.

I sobre aquesta base es compromet a:

iv) Ampliar i enfortir la democràcia participativa i la inclusió igualitària, plural i multicultural de les dones a la regió garantint i estimulant la seva participació i valorant la seva funció en l'àmbit social i econòmic, i en la definició de les polítiques públiques, tot adoptant mesures i estratègies per a la seva inserció en els espais de decisió, opinió, informació i comunicació.

xiii) Adoptar mesures de coresponsabilitat per a la vida familiar i laboral que s'apliquin igualment a dones i homes, tenint en compte que en compartir les responsabilitats familiars es creen condicions que afavoreixen la participació política de la dona.

xiv) Adoptar mesures a totes les esferes de la vida democràtica institucional i, en particular, als àmbits econòmic i social, incloses les mesures legislatives i reformes institucionals, per tal de garantir el reconeixement de la feina no remunerada, la seva aportació al benestar de les famílies i al desenvolupament econòmic dels països, i promoure la seva inclusió als comptes nacionals.

xx) Formular i aplicar polítiques d'Estat que afavoreixin la responsabilitat compartida equitativament entre dones i homes en l'àmbit familiar, superant els estereotips de gènere, reconeixent la importància de la cura i del treball domèstic per a la reproducció econòmica i el benestar de la societat com una de les formes de superar la divisió sexual del treball.

xxiii) Desenvolupar instruments de comptabilització periòdica de la feina no remunerada que fan homes i dones, especialment per mitjà d'enquestes sobre l'ús del temps per fer-la visible i reconèixer el seu valor, incorporar els seus resultats al sistema de comptes nacionals i dissenyar polítiques econòmiques i socials en conseqüència.

Ecuador. Copyright © Luis Carrasco. Ayuda en Acción.

8

Cas d'estudi: El moviment de dones a l'Equador

8. Cas d'estudi: El moviment de dones a l'Equador

Una bona manera d'apropar-nos a la realitat i poder valorar la importància del compliment dels tractats internacionals i la transversalització de la perspectiva de gènere és fer l'anàlisi d'un cas d'estudi. En aquest breu anàlisi es mostren els avenços i reculades nacionals i, també, com algunes polítiques de cooperació de diferents donants afecten o han afectat directament la realitat de les dones i la seva lluita per la igualtat.

Per aquest informe hem pres com referència la situació del moviment de dones equatorià i els seus avenços al llarg de les últimes dècades, prestant especial atenció als dos temes de la campanya: l'economia de la cura i la participació política de les dones.

Avenços en la igualtat de gènere

La igualtat de gènere a l'Equador ha anat experimentant un avenç qualitatiu al llarg de les últimes dècades, fent-se més transversal en totes les instàncies, gràcies a un moviment de dones sòlid i ben organitzat que en els últims anys està patint una important revisió.

La Constitució Política de l'Estat el 1998, va ser una gran fita pel moviment de dones, ja que va integrar part de les seves reivindicacions. Des de març de 2006, l'equitat de gènere està reconeguda com una política pública, en la qual es declara al Pla d'Igualtat d'Oportunitats (PIO), com a política d'Estat i es disposa que sigui adoptada per totes les entitats de l'administració pública central i institucional en els seus plans operatius institucionals.

Els principals assoliments en la lluita per l'equitat de gènere dels últims deu anys a l'Equador estan estretament relacionats amb els tractats i acords internacionals que han dotat al moviment de dones equatorià d'un marc legal i jurídic sobre el qual sustentar les seves reivindicacions, exigint als seus successius governs el compliment dels compromisos ratificats.

Aquestes fites es manifesten en l'elaboració de lleis, polítiques i eines que desenvolupen drets ja reconeguts.

A. Drets econòmics:

- S'ha transversalitzat l'orientació de gènere en el pressupost general de l'Estat, incloent criteris d'equitat de gènere a les seves directrius
- S'han introduït indicadors de gènere a la metodologia de classificació i priorització de projectes d'inversió pública, que es manifesten en canvis als catàlegs pressupostaris.
- S'ha posat en funcionament el Fons PROMUJERES per oferir crèdit a les dones més pobres a 5 cantons del país, com a base per a la creació del Banc de la Dona.

B. Dret a una vida lliure de violència

- Elaboració de la Llei contra la Violència a la Dona i la Família, amb el seu reglament i manual de procediment.

- Creació de la Direcció Nacional de Gènere, DINAGE, al Ministeri de Govern. La DINAGE dicta les polítiques per l'operació de les Comissaries de la Dona. S'han creat 31 Comissaries de la Dona i la Família.
- Es disposa de diferents plans nacionals per protegir els drets de les dones. S'han creat i enfortit xarxes i serveis per l'atenció de delictes sexuals, i capacitat el funcionariat dels governs locals.
- S'ha ampliat la tipificació de delictes sexuals, de tràfic i explotació sexual al Codi Penal.

C. Drets culturals

- S'han aplicat eines de gènere a programes d'alfabetització i post-alfabetització implementats des dels governs locals. Es disposa d'un fons documental de gènere. Es compta amb línies editorials pel rescat de la memòria històrica de les dones, publicacions anuals, revistes periòdiques, caravanes culturals i una campanya anual de promoció i difusió massiva dels drets humans de les dones.

D. Dret a la Salut i a la Salut Sexual i Reproductiva

- Redacció i aprovació de la Llei de Maternitat Gratuïta i Atenció a la Infantesa, que ha permès reduir el nombre de morts materno-infantils, accedir de franc als serveis de salut, embaràs, part i post-part, i també a mètodes anticonceptius.
- S'han format Comitès d'usuaris d'aquesta llei per vigilar la gratuïtat, qualitat i calidesa dels serveis.
- S'han fet visibles les necessitats específiques de dones, nenes i adolescents en lleis, plans i programes de salut.

E. Dret a la informació estratègica

- Construcció del sistema d'indicadors SIMUJERES, que ret comptes de la situació de les dones i les desigualtats de gènere.
- Es compta amb informació detallada per sexes a les estadístiques oficials (manufactura, mineria, serveis, treball i remuneracions, producció i superfície agropecuària).
- Es disposa del Pla Estratègic de Desenvolupament Estadístic amb orientació de gènere.
- S'ha portat a terme l'Enquesta Nacional de l'Ús del Temps amb un enfocament ètnic i intercultural, que es farà cada 4 anys, on es va posar en evidència que els homes dediquen més temps a la feina extradomèstica i les dones a la domèstica, però la feina total de les dones és de 18 hores/setmana més que els homes.¹⁷

¹⁷ Consell Nacional de les Dones, CONAMU. 2006. *Encuesta del Uso del Tiempo en Ecuador 2005*. Sèrie Informació Estratègica II. Quito.

Avenços concrets en la participació política de les dones i en la revalorització i coresponsabilitat de les cures

En aquestes temàtiques els avenços han estat desiguals, sent bastant notables en el primer cas i gairebé insignificants en el segon.

Participació i lideratge de les dones

La participació i lideratge de les dones a l'Equador va començar de manera més organitzada a través de la consolidació d'un moviment de dones que parteix de 1975, com a reflex de les crítiques i expressió d'interessos propis, enfront de l'Any Internacional de la Dona, de Nacions Unides, realitzat a Mèxic.

Però no va ser fins als anys vuitanta i noranta, en els quals té lloc una gran mobilització, que començà a expressar-se de manera cohesionada i a definir una agenda de propostes conjunta, en la qual prevalen les reivindicacions sobre la igualtat d'oportunitats laborals i l'exigència de la participació política de les dones als espais de representació.

Aquest últim punt ha estat reforçat en els últims anys, a través de la Constitució política vigent (1998) i l'expedició de la Llei de Quotes (2001), que ha permès la incorporació de més dones a les eleccions pluripersonals.

Les "quotes" han estat considerades pel moviment de dones equatorià com una de les accions afirmatives més eficaces per a augmentar la participació política de les dones, al possibilitar la visibilització de les líders, permetent així elevar els drets de les dones en general i afavorir els canvis d'actituds sobre els rols i capacitats de les dones, obrint possibilitats d'educació i treball.

La Llei de Quotes a Equador inclou els principis d'alternança "i seqüencialitat" per superar les arbitrarietats dels partits polítics, poc inclinats a acceptar la paritat de les dones en les eleccions. Malgrat això, la seva aplicació va tenir problemes per la reticència dels partits polítics tradicionals a permetre la paritat de les dones i homes en les eleccions, amb interpretacions arbitràries i inconstitucionals.

Una altra estratègia engegada, és la d'incorporació de la perspectiva de gènere en els processos de presa de decisions, planificació, implementació i estratègies governamentals i no governamentals. En aquest sentit, també ha jugat un paper important el moviment de dones, que ha pressionat per a la institucionalització de l'orientació de gènere a les polítiques nacionals mitjançant la creació del Consell Nacional de les Dones, CONAMU, i la formulació i aprovació del Pla Nacional d'Igualtat d'Oportunitats per a la Dona del 2005.

També s'han realitzat iniciatives legislatives i la reformulació del pressupost amb perspectiva de gènere com una eina que pretén analitzar les assignacions pressupostàries, la despesa pública i els impostos amb òptica de gènere, per tant pot ser utilitzada per advocar per la reassignació de recursos i donar una millor resposta a les necessitats de les dones i les nenes.

Encara queden moltes fites per aconseguir i els principals problemes que destaquen les dones equatorianes per a exercir i enfortir la seva capacitat de lideratge i apoderament

són: l'androcentrisme, el sexisme present en la política equatoriana i la divisió sexual del treball.

A més de les dificultats per generar nous lideratges, també destaquen tres causes del debilitament del Moviment de Dones Equatorià que, en part, s'expliquen per diferents polítiques de cooperació de diferents donants que han prioritzat les seves pròpies agendes en comptes de les nacionals:

- A. L'efecte de l'ajustament estructural.** Per la concessió de la seva ajuda o dels seus préstecs, els organismes financers internacionals imposen una sèrie de condicions que fonamentalment tenen a veure amb la reducció del dèficit públic que comporten la reducció de la despesa pública en partides tan fonamentals com l'educació o la salut. En aquest context, les dones van assumir gran part dels serveis i suports que van ser suprimits per l'Estat, com a efecte de l'aplicació de les polítiques d'ajustament estructural, incrementant les ja llargues i pesades càrregues de treball sota la seva responsabilitat. Així, la disminució dels pressupostos de salut va impossibilitar la provisió de medicaments als Centres de Salut de l'Estat, amb la qual cosa les dones van haver d'assumir la curació dels fills i filles a través de la medicina tradicional. A l'àmbit de l'educació, la reducció dels pressupostos va eliminar nombroses places docents a l'àrea rural, pel que les famílies, i especialment les dones, van haver de treballar més i aportar els seus minsos recursos per contractar professors/es particulars per les seves escoles. Amb això es va fer un gran favor a l'Estat, en cobrir els buits que li corresponia solucionar, incidint negativament en l'enfortiment dels lideratges femenins. En aquest sentit, les polítiques públiques de gènere exigeixen restituir les responsabilitats que van ser abandonades per l'Estat.
- B. La cooptació dels recursos humans per la cooperació internacional.** La *oenegització* o burocratització de les líders històriques del moviment que van entrar a formar part d'organismes d'internacionals de cooperació o de drets humans, va fer que a poc a poc deixessin de costat les seves pròpies agendes per passar a treballar en agendes que mantenen el status quo de les estructures i els models de poder. Aquest fet ha tingut greus conseqüències pel moviment feminista equatorià, ja que no hi ha hagut nous referents amb capacitat d'aglutinar i defensar els seus interessos. En aquest procés de cooptació també hi han participat les institucions governamentals.
- C. La pobresa de les dones.** La pobresa en la que viuen moltes dones equatorianes fa que la participació política i la militància passin a un segon pla a les prioritats de moltes dones, que han de lluitar per assegurar-se la seva supervivència i la de les seves famílies.

La Cooperació internacional pot tenir un paper molt important en aquest context si s'adequa a l'agenda nacional de les organitzacions de dones i contribueix a la generació de nous lideratges capaços d'aglutinar i superar les dificultats que han aparegut. Cal un procés de formació i capacitació en lideratges no patriarcals i en incidència política. S'ha d'afavorir l'apoderament, treballant l'autoestima i l'enfortiment de les xarxes d'organitzacions i associacions que treballen pels drets de les dones, generant propostes clares i consensuades. Cal també millorar l'educació de les dones, l'enfortiment de llurs organitzacions i l'ampliació de la seva autonomia econòmica i personal.

Economia de la cura

En el tema d'Economia de la Cura no hi ha avenços significatius al país, ja que tant l'Estat com el moviment de dones van prioritzar en el passat les conquestes relacionades amb la igualtat d'oportunitats en l'esfera pública i a la participació política de les dones en diferents instàncies de govern.

Davant la incorporació creixent de les dones al mercat de treball formal, elles van assumir també la càrrega de treball domèstic, sense suport de l'Estat i sense un canvi en els patrons culturals que impliquin una major participació dels homes en aquestes tasques.

Recentment, aquest tema s'està introduint a les discussions dels diferents grups de dones, pel que les seves propostes són encara incipients. En aquest sentit cal destacar com l'escenari Internacional que va suposar la X Conferència de la Comissió Econòmica per a Amèrica Llatina (CEPAL) per a la Dona (2007), celebrat a Quito, que va impulsar i va motivar a la CONAMU i al propi Ministeri d'Inclusió Econòmica i Social (MIES) a fer propostes i escenificar aquesta assignatura pendent per a l'Estat equatorià.

D'aquesta manera, el moviment de dones ha presentat a l'Assemblea Nacional, propostes a incorporar a la nova Constitució en relació amb l'economia de les cures.

En compliment de les recomanacions del Comitè per a l'eliminació de la discriminació contra la dona (CEDAW) del 2002, per primera vegada es va implementar l'Enquesta 'd'Ús del Temps', realitzada en forma pilot a tres províncies el 2005, amb l'objectiu de fer visibles les aportacions de les dones a l'economia equatoriana.

Els seus resultats mostren que la reproducció familiar ocupa la major part del temps del treball de les dones i en menor mesura dels homes, però al parlar del treball total, les dones en terme mitjà, treballen 18 hores més que els homes. (CONAMU, 2007: 8).

Les dones casades o unides tenen una major càrrega de treball domèstic, les filles dediquen més del doble del temps al treball domèstic que els seus germans. Segons l'EMNDUR 2004, el 77% de nenes realitzen activitats domèstiques amb les seves mares en el seu temps lliure. Només el 7% dels pares realitzen aquestes activitats amb les seves filles.

En analitzar el nivell d'escolaritat en relació amb les taxes de participació en el treball, s'observa que a major escolaritat de les dones, major és el seu nivell de participació al treball extradomèstic, particularment en els nivells superiors. Per contra, el nivell d'escolaritat no disminueix la participació de les dones al treball domèstic; les dones, independentment del seu nivell d'instrucció, assumeixen la gairebé totalitat del treball domèstic. (CONAMU, 2006: 55-56).

També s'observen diferències quant a l'ús del temps lliure entre diferents grups socials i entre homes i dones a l'interior de la llar. En general, les dones es dediquen menys temps a elles mateixes que els homes: dormen menys i tenen menys temps per elles. (CONAMU, 2006: 57-60).

Quant als avenços aconseguits per abordar el tema de l'economia de la cura, destacar com l'actual Ministra d'Inclusió Econòmica i Social, que va presidir la conferència de la CEPAL, planteja per primera vegada una proposta d'accions interinstitucionals. Partint del reconeixement del treball productiu i reproductiu com a base de l'economia i benestar de la població, proposa dissenyar i executar les següents polítiques, encaminades a l'aplicació plena dels drets econòmics de les dones i de la igualtat econòmica de gènere, reconeixent l'aportació de les llars com unitats domèstiques:

- Reforma del Bonus de Desenvolupament Humà (BDH), que en base a una transferència monetària mensual entregada a les llars en situació de pobresa i indigència, canvia a una orientació de ciutadania, que reconeix "un pagament parcial de la feina no remunerada de les dones", com a subjectes de dret, que poden créixer, emprendre i desenvolupar-se en forma autònoma.
- Capacitació en Drets i Ciutadania adreçada a la població usuària del BDH, en la que més del 80% són dones, el 12% són adults grans i el 6% són discapacitats.
- Crèdit per la inclusió productiva a dinàmiques locals, per què les usuàries del BDH, principalment dones, a més d'accedir a la compensació econòmica, emprenguin iniciatives productives i aconseguixin l'enfortiment de les seves iniciatives, que les converteixin en ciutadanes, que exerceixin els seus drets i responsabilitats i, al mateix temps, s'incorporin al món productiu del país.
- Promoció de les organitzacions de les dones.
- Sistema integrat de Desenvolupament Infantil, que inclou la cobertura total (100%) d'atenció de la població infantil (de 0 a 4 anys) ubicada en el 40% més pobre.

Situació actual del moviment de dones

El moviment de dones d'Equador, molt actiu fins als anys noranta, experimenta actualment un procés de desarticulació i desmobilització de les organitzacions tradicionals. Les seves expressions de representació més importants enfronten un procés de reflux, derivat de la falta de lideratge i l'absència de propostes innovadores.

Al costat de la reivindicació de la no homogeneïtzació de les dones han sorgit noves expressions organitzatives de joves, indígenes, afro descendents, professionals, que tenen noves propostes i demanden majors espais de visibilització, però, malgrat tot, no tenen una representació nacional; fet que resta força a un moviment fragmentat, que ha de trobar punts comuns de lluita entre les diferències plantejades per tal de poder seguir avançant.

Per altra banda, la participació de les dones en les seves pròpies organitzacions s'ha vist limitada per la falta de temps a causa de l'increment de la seva jornada de treball, ja que, a més del treball domèstic, s'han assumit massivament activitats extradomèstiques com el treball assalariat, la gestió de barris i/o comunal i els serveis de cura fora de la família, suplint la funció de l'Estat. A més, l'increment de la pobresa de les dones desmotiva la seva participació en els moviments, ja que han de dedicar més temps a buscar alternatives de supervivència.

La institucionalització dels moviments en estructures de l'estat, (principalment per inclusió de les dirigents històriques en el directori del CONAMU, que va assumir el lideratge de les demandes de les dones) i la incorporació de les principals dones líders dels moviments de

base en agències externes i organitzacions no governamentals, ha deixat afeblit un moviment que no comptava amb els relleus generacionals necessaris i al que li està costant donar resposta a les noves necessitats de les dones que conformen la realitat equatoriana.

Avui, les dones organitzades es troben davant l'oportunitat de defensar les seves conquestes quant a les polítiques públiques de gènere i presentar les seves propostes d'institucionalitat adequades a l'actual conjuntura, enmig d'un diàleg amb les autoritats de l'Assemblea Constituent i del propi govern, la qual cosa ha generat una nova dinàmica al moviment.

El paper del marc internacional i la cooperació internacional

S'han fet passos importants en la lluita per l'equitat de gènere a l'Equador. Els marcs legals han estat modificats per la introducció de canvis dirigits a la consagració de la igualtat en l'àmbit constitucional, l'eliminació de formes directes de discriminació, l'adequació dels marcs jurídics, com la subscripció i ratificació de la CEDAW i del seu protocol facultatiu i el sorgiment de lleis innovadores com la Llei de Quotes.

Les polítiques Internacionals impulsades tant a nivell internacional com regional, obren i afavoreixen noves oportunitats perquè el moviment de dones compti amb un marc jurídic i constitucional adequat en el qual es defineixin els drets humans i, específicament, aquells que regulen drets humans de les dones, i es creïn els mecanismes per garantir la seva protecció.

En molts casos, els continguts dels acords establerts en els tractats i cimeres internacionals no plasmen totes les propostes dels moviments de dones, sent el paper de la societat civil en la redacció i consens dels mateixos molt limitada; però es reconeix que són un primer pas per exigir als governs que compleixin amb els seus compromisos i des d'aquí, seguir treballant per ampliar els espais d'igualtat.

D'altra banda, les cimeres i trobades internacionals on s'han produït declaracions, plataformes i plans d'acció amb un clar diagnòstic sobre la situació de les dones a nivell mundial, han produït coneixement. Les dones s'han constituït com a actrius protagonistes negociant i penetrant a les agendes de les conferències mundials, i això ha servit als diferents països per participar en xarxes, i compartir bones pràctiques i fites aconseguides. Tot això ha permès conformar un marc jurídic que serveix de font per a la interpretació i aplicació de les convencions i tractats.

Un bon exemple d'això va ser la Conferència de Beijing, on es va crear la Plataforma de Beijing, encarregada de donar suport el compliment de les 12 esferes tractades en aquesta conferència. Per altra banda, la plataforma d'acció de Beijing només serà efectiva si hi ha voluntat política per part dels governs, sent la participació dels moviments de dones i feministes fonamental per pressionar els seus representants governamentals.

La pràctica política a través de la cooperació al desenvolupament, fòrums internacionals, i les Conferències Mundials de la Dona, han impulsat l'administració d'Equador a abordar temes fonamentals per a la igualtat de gènere com són la participació política i la contribució de les dones en l'economia i la protecció social, especialment en relació amb el treball no remunerat, sent aquest últim un tema que tot just ha començat a ser tractat pel

CONAMU i pel moviment de dones. D'aquesta manera, espais internacionals com la recent X Conferència de la CEPAL per a la Dona (2007), celebrat a Quito, han afavorit que la CONAMU i el propi Ministeri d'Inclusió Econòmica i Social, MIES, plantegin una proposta de política integral i interinstitucional per a l'economia de la cura.

És important destacar l'avenç diferenciat entre la participació política de les dones i l'economia de la cura a l'Equador, en relació a la prioritització d'aquests dos temes a les agendes internacionals.

La comunitat Internacional en relació a la participació política té entre les seves prioritats el foment de la presència de les dones als espais de presa de decisions. El treball en aquest àmbit ha estat molt més gran i la pressió internacional també s'ha deixat sentir molt més en aquesta àrea. No obstant això, l'economia de la cura és un tema que està començant a abordar-se i, per tant, les fites aconseguides són molt menors. D'aquí s'extreu la importància d'introduir a les agendes internacionals aquells temes que des dels moviments de dones es consideren prioritaris.

D'altra banda, és urgent continuar amb un procés de reflexió sobre el paper que compleix la cooperació en general i l'espanyola en particular als països en els quals està present.

D'una banda, la cooperació internacional ha enfortit les organitzacions de dones a través del finançament de projectes i l'intercanvi d'experiències per part d'expertes en gènere. Igualment, ha fomentat la inclusió de les dones als espais de presa de decisions, però, d'altra banda, no totes les influències internacionals tenen efectes positius sobre la lluita de les dones equatorianes.

En alguns casos, són els organismes internacionals els que marquen les agendes i els projectes que finançaran, provocant que els moviments feministes quedin a mercè de quedar-se sense finançament o d'adaptar-se als objectius marcats pels donants del Nord. També poden definir els tipus de lideratges i captar a les dones més influents pels seus propis objectius, deixant als moviments locals desarticulats i sense referents clars, el que ha originat una etapa de revisió i redefinició de la lluita feminista equatoriana.

D'altra banda, la injecció econòmica que ha suposat la cooperació a l'Equador ha significat l'abandonament de responsabilitats del govern en mans de les ONG i organismes internacionals, dificultant l'objectiu final d'aquests organismes, que és desaparèixer per donar pas a estructures nacionals i locals capaces de donar resposta a les necessitats de les dones i homes de les seves comunitats. Això ha suposat un gran revés per les organitzacions de dones que, d'una banda, veuen incrementats els seus pressupostos i capacitat de reacció però, per l'altra, queden en mans dels donants internacionals i d'un estat cada vegada més feble i desentès del desenvolupament del seu poble, que retalla pressupostos i deixa en mans de les dones la cura de les persones.

Per tant, i destacant la importància del paper fet pels instruments internacionals en la lluita per la igualtat de drets entre dones i homes, cal treballar per un equilibri entre els costos i beneficis per poder assolir els resultats esperats dins de la cooperació i els organismes internacionals i passar per un diàleg equilibrat entre organitzacions internacionals i locals, un anàlisi de necessitats i un gran esforç en formació i apoderament.

República Dominicana. Copyright © InteRed.

Cap a la construcció d'una agenda política des de la societat civil. Preocupacions i propostes

9. Cap a la construcció d'una agenda política des de la societat civil. Preocupacions i propostes

En aquest últim lustre s'està produint una aposta per millorar la qualitat de la cooperació internacional pel desenvolupament. En aquest nou impuls, la promoció de la igualtat de gènere està considerada una prioritat tant sectorial com transversal, i com a resultat hi ha hagut un augment dels recursos assignats a la promoció de la igualtat, com ho demostren l'elaboració d'una estratègia sectorial de gènere o l'augment de la provisió de fons assignats a aquesta prioritat.

En definitiva, s'estan produint importants avenços; tanmateix, hem identificat alguns obstacles que ens impedeixen assolir una promoció efectiva i real de la igualtat.

En la promoció de la igualtat de gènere en la cooperació ens trobem amb acusat desnivell entre la gran voluntat política que hi ha des de les més altes instàncies i el nivell tècnic quan s'han de materialitzar aquestes intencions. Potser la prova més evident d'això es reflecteix en el lloc que ha estat ocupant el gènere en l'organigrama de l'AECI i en el que ocuparà després de la reforma de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional pel Desenvolupament (AECID) on l'àrea responsable de gènere és el Departament de Cooperació Sectorial i de Gènere situat sota la Direcció de Cooperació Sectorial i Multilateral en comptes de, per exemple, comptar amb una direcció pròpia al més alt nivell.

Resoldre això passa necessàriament per un canvi a la cultura organitzativa de les instàncies públiques i polítiques (AECID, DGPOLDE, OTC, ONGS) que les faci més sensibles a la perspectiva de gènere, i en la mentalitat: fer una cooperació de qualitat implica comprendre que sense la perspectiva de gènere, les nostres intervencions no són ni pertinents, ni efectives, ni eficients, ni sostenibles.

Cal també millorar la coordinació i la coherència d'actuació entre tots els actors involucrats en la cooperació internacional, enfortint de manera prioritària el vincle entre les instàncies públiques i els moviments de dones i les organitzacions que treballen per la promoció de la igualtat.

Millorar el sistema de rendició de comptes, tant entre les institucions públiques responsables de la cooperació internacional pel desenvolupament: que garanteixi i permeti fer el seguiment de la incorporació efectiva de la perspectiva de gènere en tots els seus nivells d'actuació, com d'un sistema de pressupostos participatius amb orientació de gènere que permeti un major accés i control a la manera d'assignar els recursos destinats a la promoció de la igualtat.

Són nombroses les preocupacions entorn de l'àrea pressupostària, com, per exemple, que la partida pressupostària assignada a la promoció del gènere estigui sota la rúbrica de governabilitat sense desglossament per línies estratègiques o d'intervenció, i es proposen millores necessàries com, per exemple, la creació d'un dígit de control específic que ens permetin avaluar els avenços en l'augment i distribució pressupostària assignada a promoure la igualtat de gènere, tant sectorial com transversalment, desglossat per línies d'actuació.

En definitiva, varem necessitar un sistema pressupostari més transparent i operatiu, com un sistema de pressupostos dialogats, concertats i negociats sensibles al gènere, que

fomenti l'apropiació per part de tots els actors així com la sostenibilitat de la promoció de la igualtat des de la cooperació internacional.

En la promoció de la igualtat entorn dels temes específics d'aquesta investigació, ens trobem amb que, si bé tots dos temes susciten interès, hi ha encara un clar desnivell entre la major atenció prestada a la participació política, davant de la coresponsabilitat en l'economia de la cura.

Aquest tracte diferenciat no és més que el reflex de la trajectòria de la lluita per la igualtat de gènere i les dificultats trobades pel camí. Així, l'accés de les dones als espais públics ha estat una de les primeres reivindicacions de la lluita feminista. Als espais públics, els quals són visibles, la discriminació es fa més evident i presenta menys dificultats la mobilització pública. El nombre de dones presents en els espais d'incidència política ha anat en augment. Necessitem més. Encara hi ha qui qüestiona la necessitat de promoure accions positives temporals per garantir el ple gaudi del dret a representar i ser representades de les dones. Cal que seguim avançant fins assolir democràcies paritàries.

L'espai privat, l'invisible, en el qual les dones realitzen la major part del treball de sosteniment de la vida humana, segueix resistint-se a deixar-se permejar per la cultura dels drets humans. Allò que ens sembla inadmissible en l'espai públic som capaços de consentir-ho en el privat, emparant-nos en que es tracta d'assumptes privats que no són de la nostra incumbència. No obstant això, la major part de les activitats ocupades per les dones ocorren en aquesta terra de ningú. Afortunadament, el feminisme, en el seu afany incansable de fer visibles realitats injustes per transformar-les, està ajudant a comprendre que els espais privats i públics estan íntima i necessàriament lligats i que no podem incidir sobre un, desconsiderant a l'altre. Allò personal és polític, i allò polític és personal.

La cooperació internacional pel desenvolupament està fent avenços importants però encara tímids en aquesta direcció, argumentat que és un àrea sobre la qual és molt difícil intervenir o que són uns temes molt complexos. És la nostra feina fer-los comprendre que aquesta és un àrea d'acció necessària i urgent; afortunadament, comptem per a això amb el treball de moltes feministes que han generat coneixement i han creat eines per la reorganització social de les cures. Des de la cooperació internacional es potencia la incorporació de les dones a l'àmbit públic, la qual cosa ha produït un desequilibri en alguns casos encara més gran en la divisió sexual del treball, en assumir les dones un triple rol en l'àmbit econòmic i social: treball remunerat en l'esfera pública formal i informal, treball en l'esfera de cura familiar i treball comunitari. Un dels grans reptes en aquest moment és el foment d'una major equitat social: la coresponsabilitat d'homes i dones, estatal i privada, en el repartiment de tasques i responsabilitats a totes les esferes, incloent l'esfera de cures. Aquesta sobrecàrrega de treball de les dones té un vincle molt estret amb les oportunitats i recursos per accedir als espais de participació, lideratge i presa de decisions.

En definitiva, només és possible **augmentar l'eficàcia de l'ajuda al desenvolupament** si:

- Fomentem la participació i el lideratge de les dones en tots els processos.
- Fem visible la importància i impacte econòmic de l'economia de la cura i de la necessitat de fer una reassignació de les labors de cura des de la coresponsabilitat.
- Assumim la redistribució de feines i funcions d'homes i dones com una responsabilitat social i estatal.

En aquesta línia suggerim que, una vegada desenvolupat el treball de difusió informativa de la nova estratègia de gènere en el desenvolupament (a realitzar-se en el 2008 segons el Pla d'Acció Anual de la Cooperació Espanyola 2008), la seva posada en pràctica es centri entorn d'eixos temàtics que, a través d'accions concretes com, per exemple, experiències pilot, ens vagin aportant lliçons que ajudin a l'estratègia en el seu trànsit des del teòric al pràctic. La participació política de les dones i l'economia de la cura, pel seu gran potencial de generar sinergies treballats de manera articulada, podrien ser els eixos triats per iniciar aquesta nova etapa.

Mali. Copyright © InteRed.

Propostes per a una agenda d'incidència en gènere

Amb la intenció d'aportar a la construcció d'una agenda d'incidència comuna entre els actors de la cooperació interessats en la promoció de la igualtat de les dones a través de les accions de la cooperació espanyola, proposem, des de la campanya *Mou-te per la Igualtat. És de justícia* les següents propostes:

1. Impuls de l'Estratègia d'Igualtat de Gènere, amb l'elaboració de guies accessibles, dotant-la de recursos econòmics i enfortint les persones que han d'implantar-la.
2. Creació del Consell de Participació de la Dona.
3. Elaboració i/o difusió d'una guia per l'aplicació de la Llei de Igualtat efectiva entre dones i homes en l'àmbit del Ministeri d'Assumptes Exteriors i Cooperació, que inclogui l'elaboració d'informes d'impacte, accions concretes i indicadors de seguiment als àmbits de la seva competència.
4. Creació i impuls de la xarxa GEDEA.
5. Incorporar la igualtat de gènere a l'estructura organitzativa de la cooperació al desenvolupament, amb l'assignació de responsables d'igualtat de gènere a totes les OTC.

En relació als temes específics de la campanya, participació política i economia de la cura:

6. Analitzar els obstacles als que s'han d'enfrontar les dones per tal d'accedir a les aportacions i els beneficis del desenvolupament. Aportar en un millor coneixement i visibilització de la temàtica, no només per mitjà de l'ús d'indicadors desglossats per sexe, sinó introduint nous indicadors que facin visible la problemàtica del triple rol de les dones, amb indicadors sobre ús del temps, per exemple.
7. Fer visibles i potenciar projectes concrets sobre polítiques públiques que augmentin l'apoderament i autonomia de les dones, així com o la valorització de la seva aportació al desenvolupament, animant a la comptabilització per part dels governs de l'economia de la cura i fomentant que aquests aspectes es tinguin en compte a l'hora d'elaborar polítiques als països en vies de desenvolupament.
8. Incloure dins de la cooperació eines concretes per potenciar la igualtat de gènere com els canvi de deute per projectes d'igualtat de gènere o la condicionalitat positiva en el suport pressupostari o donacions a ONGs.
9. Recolzar-se en els nous espais d'incidència per, per una banda, afavorir programes específics d'igualtat de gènere i, per l'altra, transversalitzar aquesta prioritat en cimeres i organismes internacionals, en especial a les cimeres iberoamericanes.

Annexes

Fonts.

Glossari de termes i sigles.

FONTS

- Plataforma de Beijing per a l'Acció.
- Informe Beijing + 5.
- Informe Beijing + 10.
- Pla Director 2005 - 2008 de la Cooperació Espanyola.
- PACIs 2005, 2006, 2007 i seguiments.
- PACI 2008.
- Estratègia de Gènere en Desenvolupament de la Cooperació Espanyola.
- Valoracions de l'Estratègia de Gènere en Desenvolupament de la Cooperació espanyola dels grups de gènere de les coordinadores d'ONGDs estatal i autonòmiques.
- Pla d'Igualtat d'Oportunitats 2008-2011.
- Informe CELEM: Beijing + 10.
- Llei d'Igualtat d'Oportunitats entre homes i dones.
- Consens de Quito (2007): Desena Conferència Regional sobre la Dona d'Amèrica Llatina i el Carib.
- Informe Estadístic de l'OCDE sobre l'Ajuda Oficial al Desenvolupament el 2006, elaborat el desembre 2007.
- Acord de Xile- Compromís resultat de la XVII Cimera Iberoamericana de Caps d'Estat.
- Recomanacions de la Consulta Internacional d'Organitzacions i Xarxes de Dones sobre l'Efectivitat de l'Ajuda, WIDE i AWID, Febrer 2008.
- Informe govern espanyol a la Cimera de Quito, Agost 2007.
- Informe govern espanyol a la 52ª Sessió de la Comissió per l'Estatus de les Dones, Febrer 2008.

Documents Interns:

- Pla de Campanya *Mou-te per la Igualtat*.
- Política de Gènere d'AeA.
- Document d'informació sobre Participació i Economia de la Cura.
- Anàlisi de Context elaborat per Luisa Antolín.
- Memòria Taller amb Xarxes Llatinoamericanes, Bolívia.
- Anàlisi de Context elaborat per Mar Correa i Natalia Mendicuti.

GLOSSARI DE TERMES I SIGLES

A. Glossari de Termes¹⁸

FEMINISME	<p>Sorgeix com a moviment social en defensa de la igualtat de drets i oportunitats entre dones i homes al món. La seva pròpia evolució ha ampliat l'horitzó de reivindicacions d'acord amb els canvis històrics que s'han anat donant en diferents moments i parts del món (des del sufragisme fins a les reivindicacions per la llibertat sexual o l'espai privat com espai polític). El moviment feminista està integrat per dones organitzades entorn de diversos col·lectius, plataformes, xarxes, assemblees i associacions de dones que tenen en comú la consciència de grup oprimida per la ideologia patriarcal i masculista. Té un caràcter social, polític, filosòfic i reivindicatiu que preconitza la igualtat de drets per a totes les persones, i la llibertat de triar el model de vida que desitgen seguir, més enllà d'estereotips i rols sexistes que s'assignin a dones i homes. Entre els aspectes més significatius de les reivindicacions feministes en els últims segles es pot esmentar: que els principis il·lustrats (igualtat, llibertat i fraternitat) també ho són per a les dones; posteriorment que els Drets Humans també són drets per a les dones; aconseguir el vot femení a tot el món i plantejar en els anys 70 que l'àmbit privat, concretament el de la sexualitat, és també un espai polític. Una de les reivindicacions més significatives ha estat la de concebre els DSR com drets humans, així com el respecte i defensa de diferents orientacions sexuals, més enllà de l'heterosexualitat i/o de la monogàmia. El moviment feminista és un motor de canvi social en els sistemes de valors socials i en les institucions dels poders polítics socials i econòmics, que qüestiona l'androcentrisme, buscant la construcció d'espais i relacions més igualitàries i democràtiques per a totes les persones. Simone de Beauvoir considerava el feminisme com "una manera de pensar i una manera de viure". Vinculats a l'evolució dels enfocaments de desenvolupament, els moviments feministes plantegen que no existeix democràcia i desenvolupament sense comptar amb la meitat de la població, que són les dones, ni sense la seva presència als espais de poder.</p>
TEORIA DE GÈNERE	<p>És una teoria d'anàlisi i de canvi social, i un cos de coneixement científic que proporciona una explicació crítica al que esdevé en l'ordre dels gèneres. Incorpora el concepte gènere com a categoria d'anàlisi de les relacions entre homes i dones a qualsevol cultura i societat. Aquesta visió, analítica i política creada des de la concepció d'investigadores feministes de les ciències socials, parteix de la idea que, al llarg de la història, totes les societats s'han construït a partir de les diferències anatòmiques entre els sexes, convertint aquesta diferència en desigualtat social i política, a més d'econòmica i cultural. Aquesta diferenciació limita a dones i homes el desenvolupament de totes les potencialitats a les que tenen dret com a éssers humans. Les diferències biològiques entre dones i homes no canvien. Els rols desigualment assignats a cadascun d'ells, en canvi, sí poden canviar. Dins d'aquest marc, es reinterpreten la història, la societat, l'economia, la cultura i la política, des de i amb les dones.</p>

¹⁸ En aquest apartat mostrem alguns dels conceptes que defineixen la construcció teòrica de gènere recollits del feminisme com a moviment i com a teoria; els principals enfocaments de gènere en les polítiques de desenvolupament i alguna eina per l'aplicació de l'orientació GED. Part de la informació que es presenta ha estat obtinguda del document d'[Estratègia de "Gènere en Desenvolupament" de la Cooperació Espanyola](#), el qual recomanem perquè recull les categories fonamentals per a la construcció de les bases teòriques de l'Estratègia de Gènere, extretes d'acords internacionals i de la literatura feminista i de Gènere i Desenvolupament. Per a més informació consultar a: Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació: (2007) [Estratègia de "Gènere en Desenvolupament" de la Cooperació Espanyola](#). capítol 2, Marc de referència.

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones

Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

PERSPECTIVA DE GÈNERE	<p>Punt de vista de treball que intenta analitzar la situació de dones i homes, posant l'accent en el contingut relacional entre ells. Permet reflexionar sobre la relació entre dones, homes, desenvolupament i democràcia. No es limita a fer anàlisi i correlacions sobre universos occidentals i urbans. Atès que està basada en una teoria complexa, és útil en l'anàlisi de qualsevol societat organitzada entorn del sistema de gèneres. Es tracta d'una perspectiva incloent, ja que incorpora les dones de tot el món i de totes les condicions socials. Aquesta inclusió no implica l'exclusió dels mascles, sinó la seva necessària integració. El punt central és la consideració del contingut relacional entre homes i dones, i el qüestionament de les relacions de poder, sobre la base d'una proposta transformadora més justa i igualitària. L'enfocament de gènere en el desenvolupament trasllada els avenços de la perspectiva de gènere al marc del desenvolupament.</p>
DISCRIMINACIÓ DE LES DONES	<p>Tal com la defineix l'Art. 1 de la CEDAW, "denotarà qualsevol distinció, exclusió o restricció basada en el sexe que tingui per objecte o per resultat menyscar o anul·lar el reconeixement, gaudi o exercici per part de la dona, independentment del seu estat civil, sobre la base de la igualtat de l'home i la dona, dels drets humans i les llibertats fonamentals a les esferes política, econòmica, social, cultural i civil o en qualsevol altra esfera".</p>
IGUALTAT DE GÈNERE	<p>Terme que afegeix la variable gènere al principi històric il·lustrat i dret fonamental de la igualtat. És assumit en els últims anys per les agències del sistema de l'ONU com el concepte per definir les seves polítiques i intervencions basades en l'enfocament de gènere, reconeixent l'origen de la defensa dels Drets Humans des de la seva evolució històrica, i sumant a la igualtat reconeguda com a necessària per a totes les persones, l'enfocament de gènere, incorporant els aspectes d'anàlisi de desigualtats, i aportant mecanismes per la transformació de les mateixes cap a una distribució equitativa dels poders i els espais de participació d'homes i dones. La igualtat de gènere és l'oposat a la desigualtat de gènere, no a la diferència de gènere, i es s'orienta a promoure la plena participació de les dones i els homes a la societat. El concepte d'igualtat és assumit per coherència de la política espanyola amb la SGPI, i la Llei 3/2007 per a la igualtat efectiva de dones i homes.</p>
TRANSVERSALITAT DE GÈNERE O MAINSTREAMING	<p>La idea d'integrar les qüestions de gènere en la totalitat dels programes socials va quedar clarament establerta com a estratègia global per promoure la igualtat entre els gèneres a la Plataforma per a l'Acció de Beijing. Transversalitzar la perspectiva de gènere és el procés de valorar les implicacions que té per als homes i per a les dones qualsevol acció que es planifiqui, ja es tracti de legislació, polítiques o programes, a totes les àrees i a tots els nivells. És una estratègia que tracta de posicionar els temes de gènere entre els temes prioritaris de les agendes polítiques per a aconseguir que les preocupacions i experiències de les dones, igual que les dels homes, siguin part integrant en l'elaboració, posta en marxa, seguiment i avaluació de les polítiques i dels programes a totes les esferes polítiques, econòmiques i socials, de manera que les dones i els homes puguin beneficiar-se d'ells igualment i no es perpetui la desigualtat. L'objectiu final de la transversalitat és aconseguir la igualtat dels gèneres. La desigualtat de gènere és també un problema polític i, com a tal, requereix assumir una posició política respecte a la forma d'abordar-lo. Per a això, en el Pla Director 2005 - 2008, s'estableix la transversalitat o "gender mainstreaming" com una de les prioritats horitzontals estratègiques, juntament amb les accions específiques, de cara a la incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques, plans i programes, però també en la resta d'aspectes organitzacionals. Combinar la transversalitat i l'apoderament com a estratègies, permetrà optimitzar els resultats en les polítiques, plans i programes.</p>

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones

Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

EQUITAT DE GÈNERE	<p>Fa referència a la justícia en el tractament de dones i homes, segons les seves necessitats respectives, les seves diferències culturals, ètniques, socials, de classe o d'altre tipus. Sense igualtat no hi pot haver equitat. A partir d'aquest concepte, es poden incloure tractaments iguals o diferents, encara que considerats equivalents en termes de drets, beneficis, obligacions i oportunitats. En el context del treball de desenvolupament, una fita d'equitat de gènere acostuma a incloure mesures dissenyades per compensar els desavantatges històrics i socials de les dones.</p>
APODERAMENT	<p>Té una doble dimensió: d'una banda significa la presa de consciència del poder que individual i col·lectivament tenen les dones. En aquest sentit té a veure amb la recuperació de la pròpia dignitat i autoestima de cada dona com a persona. En segon lloc, té una dimensió política, en tant que pretén que les dones siguin presents als llocs on es prenen les decisions, és a dir, on s'exerceix el poder. Es tracta d'enfortir la posició social, econòmica i política de les dones des de la concepció del terme poder com "poder per" i no com "poder sobre", la qual cosa suposaria l'eliminació de les relacions de poder existents encara entre els homes i les dones. En darrer terme, suposa alterar les relacions de poder que limiten les opcions de les dones i la seva autonomia, i afecta de forma adversa la seva salut i benestar. L'apoderament de les dones és tant una fi en si mateixa com un mitjà per assolir la igualtat entre dones i homes. La clau per a l'apoderament de les dones és la participació social i política, la qual cosa implica canviar estructures tradicionals de poder i nodrir relacions que capacitin les dones per controlar les seves pròpies vides. Invertir en l'educació de les dones i nenes, en la salut reproductiva i els drets econòmics són, al seu torn, pilars fonamentals de l'apoderament (FNUAP 2005).</p>
ECONOMIA DE LA CURA	<p>L'economia de la cura és l'espai de béns, serveis, activitats, relacions i valors relatius a les necessitats més bàsiques i rellevants per a l'existència i reproducció de les persones. Són activitats que generen o contribueixen a generar valor econòmic. En un sentit ampli inclou -a més del treball de la cura no remunerat a les llars, o voluntari a la comunitat- la provisió pública i privada de cura fora de la llar, que comprèn tant la provisió remunerada com la provinent de programes socials del sector públic, en els seus diferents nivells jurisdiccionals, així com les accions provinents del tercer sector. Cadascuna d'aquestes àrees s'interrelaciona amb les altres i en cadascuna d'elles les dones realitzen una aportació quantitativa i qualitativa crucial per al desenvolupament i l'economia dels països. (CEPAL, 2007).</p>
ANÀLISIS DE PRESSUPOSTOS AMB ENFOCAMENT DE GÈNERE	<p>Eina que permet determinar el pes econòmic i polític que se li dóna al gènere dins d'un projecte, programa o política de qualsevol tipus. Permet identificar en quina s'inverteixen els recursos, i serveix de filtre per afavorir que els recursos destinats a gènere siguin invertits en això. L'informe pressupostari sensible al gènere proporciona a les persones que elaboren les actuacions una valuosa eina per avaluar la política en relació al gènere. És a dir, una vegada que les dades desglossades per sexe-gènere estan disponibles, haurien de ser analitzades dins d'un marc que tingui en compte el gènere com una variable influent a l'hora de determinar respostes individuals a propostes/opcions polítiques. Es considera essencial que qualsevol iniciativa de pressupostos sensibles al gènere incorpori un esforç per avaluar tant els paquets de despesa existents com els proposats pel que fa a quin impacte tindrà la política resultant sobre la igualtat de gènere. Analitzar on es reduiran, incrementaran o romandran indiferents les desigualtats actuals com a resultat d'una opció política en concret, és el que es coneix com Avaluació d'Impacte de Gènere (AIG).</p>

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones

Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

ENFOCAMENTS DE GÈNERE A LES POLÍTIQUES PEL DESENVOLUPAMENT: MED/GED

L'enfocament de Dona en el Desenvolupament (MED) reclama la visualització i el reconeixement de les contribucions de les dones al desenvolupament i el seu paper fonamental perquè aquests processos es donin de manera satisfactòria, situant l'origen de la situació de les dones en el subdesenvolupament dels pobles i realitzant projectes enfocats exclusivament cap a les necessitats pràctiques de les dones, és a dir, aquelles necessitats immediates que tenen les dones i que estan molt relacionades amb el paper que tradicionalment exerceixen a la societat.

L'enfocament de Gènere en el Desenvolupament (GED), busca superar algunes limitacions dels enfocaments MED, que encara reproduïen rols estereotipats tradicionals de les dones i els homes, i recarreguen els seus esforços vitals, sense canviar les seves condicions estratègiques i polítiques. És reconegut per les organitzacions feministes i per l'ONU com l'enfocament més efectiu per a afavorir la igualtat i equitat de gènere en les accions de desenvolupament. Posa èmfasi a analitzar les relacions de gènere com a relacions desiguals de poder entre homes i dones, que perpetuen la pobresa, les desigualtats, la diferent distribució d'espais i riqueses i el creixement econòmic insostenible en el món, en detriment de la participació de les dones en la presa de decisions. Considera la diversitat de formes de ser dones i homes en les seves diferents realitats i té en compte els interessos pràctics i estratègics de les dones per a la seva integració, mitjançant processos d'apoderament que transformin de manera justa els poders que exerceixen homes i dones.

B. Glossari de Sigles:

- **AECID:** Agència Espanyola per a la Cooperació Internacional pel Desenvolupament.
- **AWID:** Association for Women's Rights in Development.
- **CAD:** Comitè d'Ajuda al Desenvolupament.
- **CEPAL:** Comissió Econòmica per Amèrica Llatina.
- **CELEM:** Coordinadora Espanyola del Lobby europeu de dones.
- **CEDAW:** Comitè per l'Eliminació de la discriminació contra la dona.
- **CLADEM:** Comitè Llatinoamericà i del Carib per la Defensa dels Drets de les Dones.
- **CONGDE:** Coordinadora d'Organitzacions No Governamentals pel Desenvolupament.
- **CSW:** Comitè per l'Estatus de les Dones.
- **CRS:** Creditor Reporting System.
- **CONAMU:** Consell Nacional de les Dones d'Equador.
- **DEP:** Documents d'Estratègia País (pels països prioritaris).
- **DGPOLDE:** Direcció General de Planificació i Avaluació de Polítiques de Desenvolupament.
- **DSR:** Drets Sexuals i Reproductius.
- **FNUAP:** Fons de Població de Nacions Unides.
- **GED:** Gènere en el Desenvolupament.
- **INSTRAW:** Institut de Nacions Unides d'investigació i formació pel progrés de les dones.
- **ISDEMU:** Instituto Salvadoreño para el Desarrollo de la Mujer.
- **LOIEHM:** Ley Orgánica de Igualdad Efectiva entre Mujeres y Hombres.
- **MED:** Dona en el Desenvolupament.
- **MIES:** Ministeri d'Inclusió Econòmica i Social d'Equador.
- **ODM:** Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni.
- **OTC:** Oficines Tècniques de Cooperació.
- **PAE:** Plans d'Atenció Especial (per a països d'atenció especial).
- **PACI:** Pla d'Actuació Anual de Cooperació Internacional.
- **PEI:** Pla Estratègic d'Igualtat.
- **PIB:** Producte Interior Brut.

ANÀLISI DE GÈNERE EN L'AJUDA OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT

Promoció de la participació política i el lideratge de les dones

Valoració i coresponsabilitat en l'economia de la cura

- **POA:** Plans Operatius Anuals.
- **REMTE:** Xarxa Llatinoamericana de dones transformant l'Economia.
- **REPEM:** Xarxa d'educació Popular entre Dones d'Amèrica Llatina i el Carib.
- **SECI:** Secretaria d'Estat de Cooperació Internacional.
- **UNIFEM:** Fons de Desenvolupament de Nacions Unides per a les Dones.
- **WIDE:** Red Women in Development Europe.

